

Tidsskrift for kommunistisk teori og debatt

RODDE FANE

Nr. 3-89

Kr. 34,-

Det brennende huset

Religion

Peru og Filippinene

RØDE FANE

INNHold

Innhold	s.2
LEDER:	
Det brenner!	s.3
INTERNASJONALT:	
APRA's «anti-imperialisme», av Melacio Castro	s.4
Kommunistene etter Marcos fall, av Redaksjonen	s.10
Væpnede bypartisaner, av Redaksjonen	s.14
UT AV DET BRENNENDE HUSET:	
En alternativ framtid, av Helga Moss	s.16
Ressursar for ei håpefull ferd, av Terje Valen	s.19
RELIGION OG POLITIKK:	
Kommunistar og Gud, av Bjørn Olav Utvik	s.30
Den iranske m-l bevegelsen, av Per Håkonsen	s.34
Et religiøst revolusjons-scenario, av Per Håkonsen	s.39
VALGET:	
En optimistisk industripolitikk, av Trond Andresen	s.43
Industripolitisk program, av Rød Valgallianse	s.48
NYHETER OG SYNSPUNKTER:	
Feministiske hekser, av Helga Moss	s.50

PERU

Melacio Castro viser hvordan det regjerende sosialdemokratiske partiet i Peru både i forhold til gjeldskrise og i forhold til landets naturressurser, fører en pro-imperialistisk politikk.

SIDE 4

FRAMTIDEN

Den engelske marxisten Raymond Williams presenteres av Terje Valen i forbindelse med AKPs «Ut av det brennende huset» prosjekt.

SIDE 19

RELIGION

Hva kan vi lære fra iranske m-l eres erfaringer med 10 års Khomeini styre, spør Per Håkonsen. Han har også forsøkt å forestille seg en kristen fundamentalistisk revolusjon i Norge.

SIDE 34 OG 39

RØDE FANE

Utgitt av
Arbeidernes kommunistparti
(marxist-leninistene)

Nr. 3 — 1989 — 18.årg.
ABONNEMENT: 180 kr pr. år.

Bestill fra:
Røde Fane,
Gøteborggata 8
0566 Oslo 5

ISSN 0332-7892

Adresse redaksjonen:
Gøteborggata 8
0566 Oslo 5
Postgiro nr. 2 20 84 78
Telefon: 02 / 384250

Redaktør og ansvarlig utgiver:
Trond Christoffersen

Trykt hos A/S Reprografisk
industri

Det brenner

■ ■ Følelsen av at kapitalismen er et brennende hus, at samfunnsutviklinga ikke kan fortsette som nå, brer seg blant stadig flere. Brannsløkking og reparasjonsarbeider kan ikke hindre katastrofen. Vi må se og komme oss ut av det brennende huset og bygge et helt nytt.

■ ■ Med denne grunngevinga har AKP starta et prosjekt som skal se på helhetlige modeller og rammeverk for et nytt samfunn, og utvikle konkrete forslag til alternative utviklingsveier.

■ ■ Dersom måla for dette prosjektet skal nås, er det etter vår oppfatning nødvendig at vi klarer å bryte fullstendig med det politiske budskapet i diktet av Bertolt Brecht som har gitt navn til prosjektet. Diktet Buddhas lignelse om det brennende huset er først og fremst et stygt angrep på alle som spør etter alternativer.

■ ■ Forakt er det som bys den som sitter i et brennende hus og lurar på om det regner ute. Til dem har vi intet å si. Forakt er det som bys dem som ser kapitalismens bomber over verden og likevel kommer med lange spørsmål om hvordan vi tenker oss at det skal gå med deres sparebøsser og søndagsbukser etter en omveltning. Til dem har vi ikke stort å fortelle.

■ ■ Diktet til Brecht kan forstås historisk, men vurdert som en del av den kommunistiske tradisjonen får det en annen betydning. Da blir standpunktet om at alt annet er bedre enn kapitalismen, politisk ødeleggende. Prosjektet «ut av det brennende huset» er i seg sjøl en bekreftelse på at folk gjør rett i å spørre om alternativer, om de aldri så mye «sitter i et brennende hus». Ja nettopp da. For sjøl i en verden med miljømord, sult og brann mellom nasjonene, finnes det et uttall veier å gå.

■ ■ Dessuten veit folk noe om verden utafor. De kan se et annet hus. Det pleide å se litt trist og grått ut, men

ga godt ly for uværet, og varme i kroppen. Men nå er det alt for varmt i gården til kommunistene. Det brenner der også og i øyeblikket ser kontrollen over ilden ut til å være dårligere der. Hundretusener og tidvis millionmasser går ut på gatene i Sovjet, resten av øst-blokka og nå i Kina.

■ ■ Massakrene på Tienanmen rysta oss. For det kinesiske folket er de nå en del av hverdagens harde realiteter. For AKP bør begivenhetene sette fart i en rekke prosesser som har gjæra i partiet lenge. Det ligger ikke lite symbolikk i at det var en bevegelse for demokrati og

mot partiledernes maktfullkommenhet som nå har revet 70-års sosialistiske glansbilde fra hverandre for godt. AKP kutta navlestrengen til Kina for en god stund sida. Partiets omfattende arbeid i norsk politikk i snart to tiår gjør at vi ikke står med et parti hvor guden har svikta og verdensbildet har falt i grus.

■ ■ Men likevel: Det kinesiske blodbadet maner til ettertanke. Kommunistenes historie. Vårt eget ideologiske grunnlag. Marxisms demokratiske problem: Teorien om at klassesamfunn i innhold betyr diktatur. Og politikken som er blitt legitimert av denne teorien, nemlig at det er mer demokratisk at arbeiderklassens parti har makta (sjøl om det ikke praktiseres frie valg)

enn at borgerskapet har makta (sjøl om dets representanter står på valg hvert fjerde år).

■ ■ Det haster med organisert ettertanke. Det haster med å finne en politikk som forener kommunismen med stemmeseddelen, og stemmeseddelen med virkelig makt til dem som stemmer. For fortsatt brenner det utafor — i vest og øst, men mest i sør. Det meste er fortsatt ugjort for en bevegelse som ser at verdenskapitalismen styrer menneskesamfunnet mot katastrofe og følgelig bør styrtes.

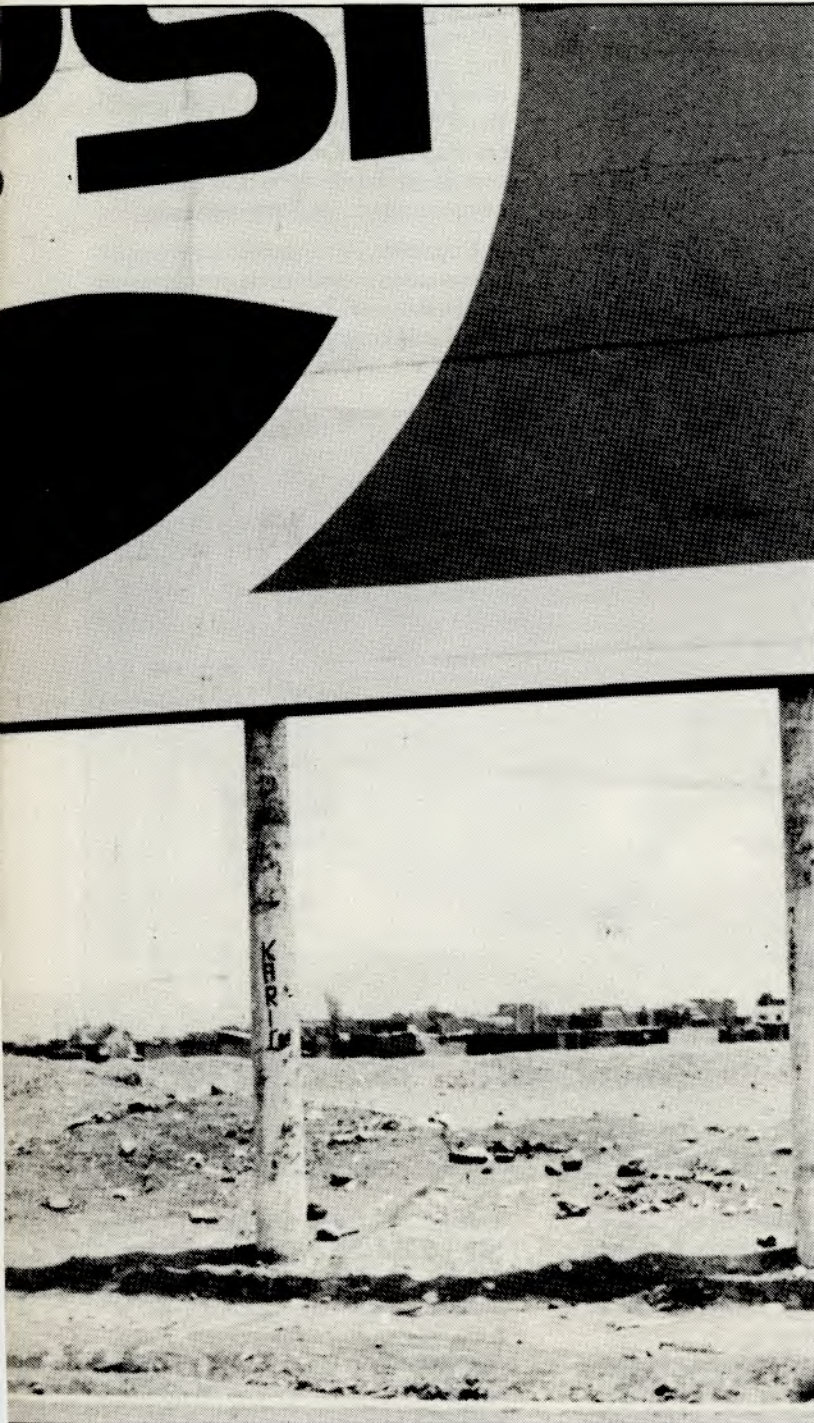

INTERNASJONALT

APRA'

s «anti-imperialistiske» teori og praksis

Det sosialdemokratiske regjeringspartiet i Peru

fører ingen antiimperialistisk politikk. Her dokumenteres hvordan APRA både i forhold til landets utenlandsgjeld og i forhold til mineral og energiressurser har gitt den internasjonale storkapitalen enorme gavepakker.

Av Melacio Castro

INTERNASJONALT

President Alan Garcia og APRA tok over administrasjonen av den peruanske staten den 28. juli 1985. En av deres slagord var «En regjering for alle peruane-re». Regjeringens allierte var Kristelig-demokratiet (KD) og bevegelsen «Samfunn og demokrati» (Sociedad y Democracia), SODE). SODE ledes av tidligere økonomiministeren til eks-diktatoren Francisco Morales Bermudez. APRAs allmenne mål var ifølge Alan Garcia «å bygge en annerledes fram-tid».

Etter tre års regjeringstid har APRA til nå ikke gjort annet enn å fortsette den borgerlige, pro-imperialistiske politikken som ikke tjener folkets interesser. Krisa som fantes i 1985 er blitt djupere. Militariseringa og paramilitariseringa har økt i styrke. Generelt kan idag Peru karakteriseres som et delvis kolonialt samfunn med slitasesymptomer som synliggjøres i tilbakegangen i private investeringer, en stor kapitalflukt, økende grad av nasjonal oppløsning, vedvarende reduksjon i arbeidernes kjøpekraft og derved en skjerpa tilbakegang i leve-standarden. I tillegg til dette kan nevnes en høy utenlandsgjeld som ikke kan betales, statens manglende muligheter til å ta inn skatteinntekter som kan garantere minimumstilbud av «sosiale tjenester» (som etterhvert har blitt «asosiale» tjenester), statens manglende evne til å løse alvorlige problemer som narkotrafikken, smugling, bedrageri samt umoral i offentlig og privat virksomhet, overflod av prostitusjon, generell voldsklima, skjerpning av politiets og det militæres selvtekt og av den etniske-kulturelle diskrimineringa. På grunn av plassmangel vil vi ta opp enkelte av disse problemene i sammendrag i denne artikkelen.

Teori og praksis.

Ifølge APRAs grunnlegger og teoretiker: «I Europa er imperialismen «kapitalismens siste fase» - dvs. høydepunktet i en rekke av kapitalistiske etapper... Men i Indoamerika er det som i Europa er «kapitalismens siste fase» den første fasen. For våre folk er det som er innført eller importert kapital begynnelsen på deres moderne kapitalistiske tidsalder» .. «Med den innførte kapitalen oppstår

kapitalismens tidsalder i våre jordbruks-gruve samfunn».

Følgelig identifiserer Haya de la Torre vår «kapitalismes første fase» med kapitalismens «progressive» karakter. Derfor betyr dette for han at våre land

Ifølge de la Torre er de latin-amerikanske borgerskapene «progressive», og staten må ha dem som sosialt grunnlag og støtte dem.

lag og støtte dem. En må da arbeide for at disse «progressive» borgerskap får «nødvendig og god kapital». Sannheten er at borgerskapene i Latin-Amerika oppstår og utvikler seg i tråd med imperialistiske interesser og er avhengige av disse når det gjelder finansering, teknologi, innsatsvarer (halvfabrikata og råvarer) samt markedene og ideologien. Det er nettopp imperialistene og de latin-amerikanske storborgerskapene som har direkte interesser av den herskende semikoloniale kapitalismen.

Haya de la Torre ønsker seg en «anti-imperialistisk» stat for de «progressive» borgerskapene. Denne staten i meksikansk stil skulle være et verktøy som, for å bruke ordene til Vicente Lombardo

må kjempe for å realisere kapitalismen, fordi «mens den nåværende økonomiske ordenen eksisterer i verden, finnes det nødvendig og god og samtidig unødvendig og ond kapital.»

Ifølge denne teorien er de latin-amerikanske borgerskapene «progressive», og staten må ha dem som sosialt grunn-

Toledano (som Haya de la Torre bygger på): «... må beholde sin fulle aksjonsfrihet og makt, uten å knytte seg til noen av de stridende klassene (bøndene, arbeiderklasse mot kapitalistene, f.eks., forf. anm. M.C.), for å være den som opprettholder balansen, er mellommannen og dommeren i samfunnslivet».

INTERNASJONALT

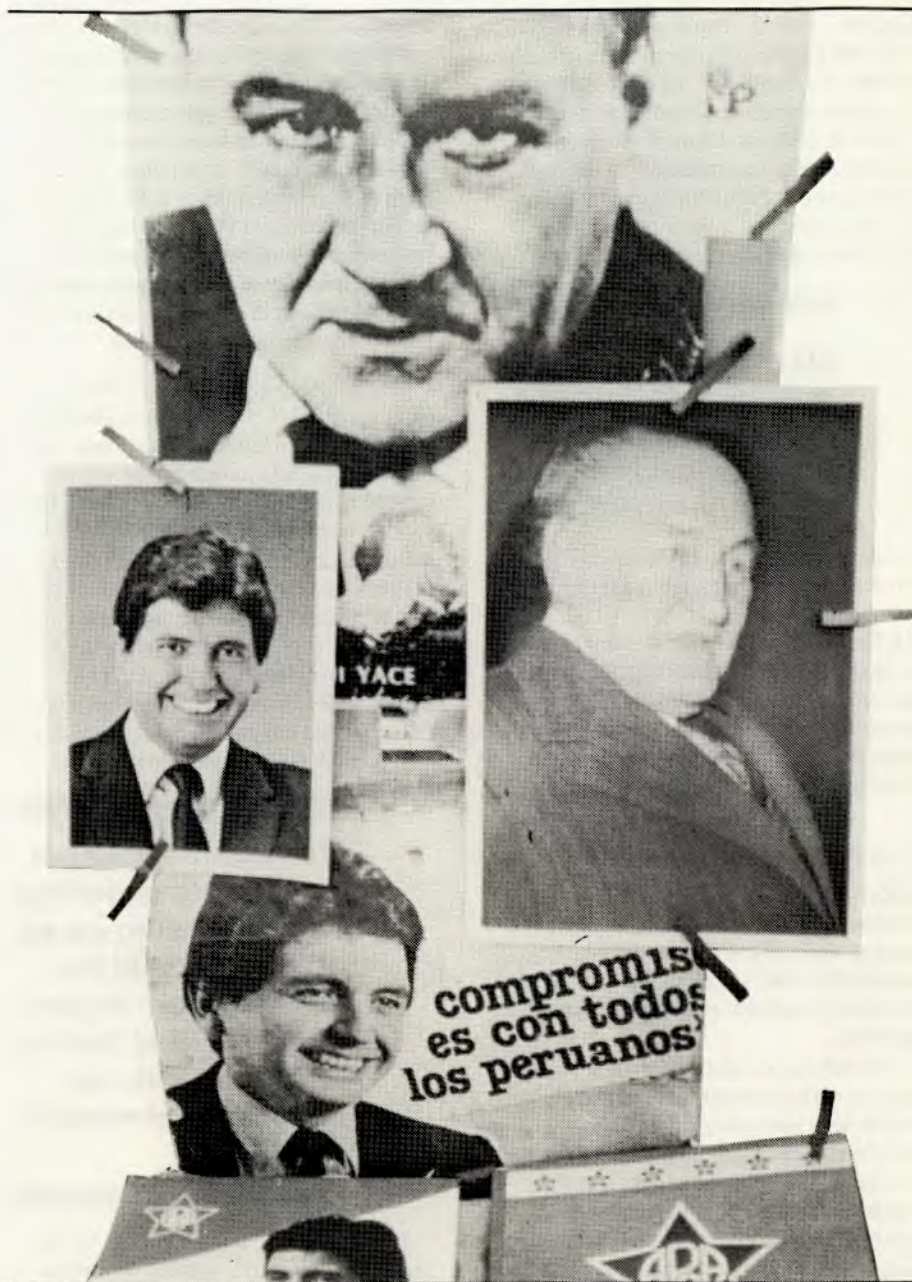
Det er altså tale om en stat som støtter borgerskapet, bøndene og ledes av småborgerskapet, uten å identifisere seg med noen av dem. Denne staten identifiserer seg med den anti-imperialistiske kampen. Og «All konflikt som kan oppstå mellom disse klassene må stoppes eller underlegges den store konflikten med imperialismen som er den største faren. Følgelig har staten blitt dannet om til en «anti-imperialistisk stat».

Det er klart at en «nedskjæring» i tilbakebetalingen til imperialismen ikke løser utenlandsgjeldsproblemet i Peru. Det oppsto heller en oppsamling av gjeld langs to veier.

Oppsummeringsvis: ifølge Haya de la Torre finnes det i Latin-Amerika «en progressiv kapitalisme» (første fasen) i form av investeringer. Imperialismen befinner seg bare i utlandet: i Europa, i USA.

Hvordan har den «anti-imperialistiske» praksisen til APRA vært fra de overtok den peruanske regjeringssadministrasjonen? Det er vanskelig å bekrefte hvorvidt APRA har fulgt sitt regjeringsprogram, ettersom partiet har manglet et slikt. Helt til slutten av 1987 var Alan Garcias personlige lederskap, programmet. I hans personlige taler («balkong talen» dvs partitalen der en bruker regjeringsspalassets balkong som talerstol) kunne en finne regjeringens «program». Pga. skjerpinga av krisa i 1988 ser «programmet» ut til å være en prioritering av undertrykkingslover, en rask tilpasning til diktatene fra Det Internasjonale Pengefondet og en økonomisk tilbakegang.

Det er altså ut fra Alan Garcias taler og ikke fra noen program en kunne utlede at APRA (i Peru kalt for Partido Aprista Peruano) skulle kjempe mot imperialismen, symbolisert ved Det Inter-

nasjonale Pengefondet. Det merkverdige i denne «kampen» besto i en antatt nedskjæring av betalingen av utenlandsgjelda: en skulle betale maksimalt tilsvarende 10% av eksportinntektene, mot 40 % under Belandes regjeringstid. I virkeligheten har en i Garcias regjeringstid nedbetalt tilsvarende 27-35% av eksportverdien, ifølge diverse offisiell statistikk. Det er klart at en «nedskjæring»

i tilbakebetalingen til imperialismen ikke løser utenlandsgjeldsproblemet i Peru. Det oppsto heller en oppsamling av gjeld langs to veier. Den tidligere gjelda i seg sjøl øker gjennom at renter og avdrag ikke betales. Samtidig får en nye lån til landet for å holde det hele gående. Lån fra Verdensbanken, Den Interamerikanske Utviklingsbanken osv, gjorde at den Peruanske gjelda økte fra 14 mil-

INTERNASJONALT

larder \$ i 1985 til 16 milliarder \$ i 1987. I juli 1988 hadde «oppsamlingen» av renter økt til 5,5 milliarder \$. Dette til tross for at den annonserte nedbetalingen tilsvarende 10% av eksportinntektene aldri hadde blitt oppnådd. Alt dette gjør at landets økonomiske kapasitet befinner seg på kanten av bankerot. Etter juli 1988 «skylder» vi imperialismen

De enorme summene som nedbetalingen av utenlandsgjelda betyr, kommer i tillegg til en ufornuftig bruk av valuta.

21,5 milliarder \$. Og hvis vi tar i betraktning at vår totale eksportmengde varierer mellom 2,5 til 3 milliarder \$ pr. år, er konklusjonen at gjelda er umulig å betale på grunn av dens størrelse og at den ikke tilhører det peruanske folket.

Sammensetningen av gjelda

Likevel sendte Alan Garcia sin økonomiminister Abel Salinas til IMF's internasjonale konferanse i Berlin i september 1988 for å bekrefte at Peru vil holde seg innenfor rammene til fondets politikk.

APRAs ideologi og praksis som parti eller som regjering står ikke i motstrid til kapitalens interesser. Sjøl ideen med å betale utenlandsgjelda med «bare» 10% av eksportinntektene er ikke fremmed for imperialismen. Som representant for imperialismen har Henry Kissinger uttalt at enhver økonomisk plan som befatter seg med utenlandsgjeld og økonomisk utvikling «... må konfrontere tre virkeligheter: *Det må betales en eller annen form for rente, det må betales noe kapital og det må bli igjen ressurser som kan brukes til utvikling.*»

De enorme summene som nedbetalingen av utenlandsgjelda betyr, kommer i tillegg til en ufornuftig bruk av valuta. For «å fremme landets utvikling» brukte en opp de valutareserveene som en

arvet etter Belande. Dette virket relativt vellykka i 1986 og 87, men nedbygginga av landets kapital er nå større enn før ettersom monopolene «eksporterte» kapital tilsvarende 4,5 milliarder \$ til vest-Europa eller USA mellom 1985 og juli 1988. Sammenlikner vi Belandes tre første regjeringsår (fra 1980 til 83 og som etterlot landet mer eller mindre i ruiner), med de tre første regjeringsårene til Alan Garcia og APRA er saldoen faktisk til «fordel» for Belande.

Den midlertidige veksten i 1986 (8,5%) og -87 (6,5%) ble gjennomført ved å «brenne» landets valutareserve. Utenlandsgjelda hadde lavere vekst, men økte fra 16 til 21,5 milliarder \$. Dessuten var importen av insatsvarer til produksjonen (råvarer og halvfabrikata) 40% høyere enn i Belandes periode. I juli 1988 kan vi legge til mangel på valuta og likviditet, prishopp for forbrukerne, økning i arbeidsløsheten. Vi har sluttet å være kredittverdige internasjonalt sett, har begynt å vandre langs den økonomiske tilbakegangens vei.

I forhold til selskapet Shell fulgte regjeringa en politikk som var så ettergivende at den daværende energiministeren, Abel Salinas på folkemunne ble «døpt» om til minister Shellinas.

Pga. mangelen på valutareserve og behovet for import, spesielt av matvarer, besluttet Alan Garcias regjering å stanse salget av peruansk sølv i det internasjonale markedet fra august til desember 1988. Ideen var å skape et «reservefond» av sølv som skulle administreres av huset Dreyfus i Frankrike (når dette blir skrevet var ikke de endelige avtalene definert). Huset Dreyfus skulle ta på seg ansvaret å skaffe matvarer for 440 millioner \$. For å gjøre denne handelen for den peruanske staten sikret det imperia-

listiske firmaet seg 160 millioner \$ i «kommisjoner» i løpet av 5 måneder!

Hvem andre ved siden av huset Dreyfus har tjent på det politiske vedtaket til Alan Garcias regjering om å danne et «reservefond» med det peruanske sølvet? Av Perus sølvproduksjon på 65 millioner troy unser, er 60% tilhørende store monopoler som «Santa Rosa», en del av det japanske firmaet MISUI-minings; «Milpo» tilhørende konserngruppa Beert-Muntor-Romero-Raffo; «Huarn», «Caylloma» og «Acata» tilhørende Hochschild, osv. APRA regjeringen har skaffet disse monopolene

kreditt uten renter og kjøper sølvet av dem til en pris som ligger 15% over det internasjonale markedet.

Den offisielle dollarkursen var i juli 1988 125 Intis, mens disse monopolene fikk dollar fra regjeringen til en vekslekurs på 230 Intis. Bare i mellomlegg på vekslekursen med dollaren fikk de store sølvgruve firmaene, i løpet av de 4 månedene, en netto inntekt på 25 milliarder

INTERNASJONALT

Intis. Dette beløpet tilsvarer 2% av Perus BNP. I følge funksjonærene i økonomi departementet ville bedriftsherrene i sølvutvinninga foretrukket å eksportere dette metallet dersom en ikke hadde betalt denne prisen. Jordbruksminister Remigio Morales Bermudez mener at Øverste Dekret nr. 009-88, fra Økonomi og Finansdepartementet angående sølvreservfondet har tre mål:

1. Tilgjengeliggjøre lån for å kjøpe innsatsvarer og maskiner til jordbruks/matvare- monopolsektoren.
2. Kontantfinansiering ved kjøp av importerte matvarer.

utenlandsmarkede generelt. Når det gjelder energimonopolene så har AP-RAs politikk vært ganske «gavmild». I begynnelsen av 1986 forbød APRA regjeringa monopolene å sende valuta-overføringer til utenlandet. Når monopolene trua med å stanse produksjonen fordi de manglet midler til å skaffe maskindeler, «glemte» regjeringa loven.

I forhold til selskapet Shell fulgte regjeringa en politikk som var så ettergivende at den daværende energiministeren, Abel Salinas på folkemunne ble «døpt» om til minister Shellinas. Like-

Shells situasjon som «eiere» av gassfunnet og gi selskapet tillatelse til å fortsette i nok 40 år i Peru. Den loven som gjaldt da selskapet startet undersøkelsene sine garanterte at en kunne få tilbake sine investeringer over 30 år. «Shellinas» ordnet det slik at Shell kunne gjøre dette i løpet av 5 år. Den førnevnte loven, som APRA så bort fra, ga monopolene utvinningsrett i en periode begrenset til 30 år, inkludert 6 år i undersøkelsesfasen. Men «Shellinas» økte denne retten til 40 år. Dette resulterte i en åpen opposisjon i form av streiker og generalstreiker i Camisea, Cusco og over hele landet. Etter at «Shellinas» sloss i 8 mnd. mot det han kalte de «nasjonale» i opposisjonen, ble han imot sagt til og med av enkelte teknikere og advokater i sitt eget parti. Således tok formannen i APRA's kommisjon for organiske brennstoffer, Ezequiel Ramirez avstand fra prosjektet som skulle gi gassen til Shell og oljen til Occidental Petroleum, fordi:

«... vi ønsker å legge fram en nasjonalistisk politikk slik at Peru en dag an utvinne sin egen olje», Shell ble tilgode sett så mye at «... (i den prosjekterte) finansieringa av transporten (gass)... ville Shell bare delta med 25%.»

«Shellinas» lyktes ikke i å gi Shell gassen. Han forlot energidepartementet i september for å overta ledelsen i Økonomi og Finansdepartementet. Før dette oppnådde han at hans parti ga enkelte oljereserver til Occidental Petroleum og sikret at oljetransporten fra jungelen til kysten blir gratis for monopolen. Oljeselskapet forlangte stadig flere konsesjoner. Derfor i følge Ramirez sjøl: «Enten endrer vi på dette eller så forblir vi bundet... fordi med oljen (og gassen, forf.anm. MC) er suvereniteten på spill. Den politiske innflytelsen som dette selskapet vil ha for lang tid framover, er også på spill. Se på hvordan Occidental behandler oss, med trussler, den utvinner ikke (tilskrekkelig, forf.anm. MC) fordi de angivelig mangler reservedeler...»

Dette er første del av en lengre artikkel. Neste del kommer i Røde Fane nr 4-89. Artikkelen er oversatt av Olav Svorstøl.

3. Importere varer til forbruk og innsatsvarer til produksjonen for å reaktivisere «vårt produksjonsapparat».

Energipolitikken

Perus avhengighet av næringsmidler har økt parallelt med denne «antiimperialistiske» politikken. Likeledes avhengigheten av innsatsvarer, teknologi og

vel klarte ikke «Shellinas» å få gjennom sitt prosjekt om å gi Shell utvinningsrettigheter for de neste 40 årene. Shell hadde fått tillatelse fra Belandegjeringa til å lete etter olje i Camisea (Susco) området. Men Shell fant gass i store mengder og la ikke fram det legale erklæringsdokumentet som kreves for å kunne utvinne. Energiminister «Shellinas» gjorde hva han kunne for å ordne

INTERNASJONALT

Kommunistene

Var det rett av kommunistene å boykotte valget etter Marcos' fall? I denne artikkel skrevet av en filippinsk kamerat og tilrettelagt av redaksjonen, belyses også andre svakheter ved partiets analyse av situasjonen etter at Aquino kom til makten.

Etter at diktatoren Ferdinand Marcos ble styrtet og etterfulgt som president av Corazon Aquino i en kombinasjon av et militært mytteri og en sivil oppstand tidlig i 1986, var det mange observatører i og utenfor Filippinene som følte at styrkene til den nasjonale demokratiske bevegelsen var blitt hengende etter og at den anerkjente

etter Marcos' fall

lederen for bevegelsen, Filippinenes Kommunistiske Parti (CPP), var blitt isolert.

Det var mange som feilaktig vurderte begivenhetene i Februar 1986 som en sosial revolusjon eller i det minste som en «fredlig revolusjon», som hadde kommet en væpnet revolusjon fra venstresida i forkjøpet, og som påsto at den nasjonale demokratiske bevegelsen hadde ødelagt seg selv med boikott-politikken av det ekstraordinære presidentvalget i Januar 1986, og at de ikke hadde noe gjøre med Marco's fall i Februar, 1986.

Hvis man skulle ha tiltro til disse påstandene, og til påstandene om at mange av de ledende medlemmene av CPP har blitt arrestert de siste månedene, kan man ikke forklare hvorfor den nasjonale demokratiske bevegelsen ikke bare har klart å bevare sin styrke men klart å styrke seg, til og med etter at Aquino-regimet slapp løs sin «totale krig» (den lokale versjonen av USA's strategi for «lav-intensitets-konflikter») og de mest brutale forbrytelsene mot menneskerettighetene har blitt utført av militæret og paramilitære grupper mot folket, CPP, den Nye Folket's Hær (NPA) og den Nasjonale Demokratiske Fronten (NDF).

Valgboikotten

For det første: Selv om CPP hadde lagt seg på en boikottpolitikk av det ekstraordinære valget, fordi partiet helt korrekt forutså at det ekstraordinære valget ikke kunne bli rettferdig under Marcos-regimet, var ikke de ulike delene av den brede bevegelsen som CPP leder ideologisk på noen måte nødt til å gjøre det samme. Faktisk hadde den nasjonale demokratiske bevegelsen, etter det bedragerske valget men lenge før både Enrile-Ramos mytteriet og Aquino's oppfordring til sivil ulydighet fant sted, allerede tatt initiativ til en nasjonal streikebevegelse for å tvinge Marcos til å gå av.

De nasjonale demokratiske kreftene utgjorde også majoriteten av den organiserte kjernen i folkereisningene i nærheten av de to militærleirene hvor mytteriet fant sted, og det var de samme som stormet TV-stasjonen og presidentpalasset. Det ekstraordinære presidentvalget var i seg selv et desperat forsøk fra USA-imperialismen på å legitimere Marcos, som på sin side organiserte valgfusk som gjorde at både USA og den Filippinske Katolske Kirken ville vrake ham, ikke fordi de hadde blitt progressive, men fordi de fryktet en øket framgang for den nasjonale demokratiske bevegelsen så lenge Marcos fortsatt satt ved makten.

Enrile og Ramos, de viktigste lederene av en fraksjon innenfor militæret, hadde det samme målet med å kom-

me venstresida i forkjøpet, ved siden av å redde sitt eget skinn når deres hemmelige gruppe ble oppdaget av Marcos.

For det andre hadde CPP og den nasjonale demokratiske bevegelsen allerede slått rot i alle delene av landsbygda, hvor størstedelen av bevegelsen har ledet bøndene i den flere tiår gamle agrarrevolusjonen. Begivenhetene i og omkring Malacaang Presidentpalasset berørte knapt livene til de 46 millionene som bodde i landsbyene.

Aquinos borgelige koalisjon

Fra starten av var Aquino-regimet en koalisasjon, som ved siden av det ekstreme høyre representert av Enrile og Ramos, bestod av progressive liberale som hjalp henne med å vinne middelklassens støtte. Dette, hennes uttalelser om landreformer og fjerningen av de to store amerikanske militærbasene sammen med løslatelsen av noen politiske fanger som Marcos hadde fengslet, gjorde at hennes demokratiske pretensjoner fikk en viss tiltro.

Utsparkingen av disse liberale fra regeringen, snuoperasjonen i basespørsmålet og støtten til det militæres og de paramilitæres overgrep mot menneskerettighetene, alt under press fra USA, viste verden hva hun egentlig var, en representant for landeier-komprador klassen. Hennes underdanige etterfølgelse av diktatene fra IMF og Verdensbanken gjorde at hennes regime ikke skilte seg noe fra regimene som hadde vært før henne. Denne storborgerskap-komprador klassen ble skapt fra den gamle landeierklassen under spansk herrredømme av USA-imperialismen da den omformet det gamle feudale samfunnet til et halvkolonialt, halvfeudalt samfunn i det 20. århundredet.

Selv om denne landeier-komprador klassen består av mindre enn en prosent av befolkningen, tilegner den seg merproduktet fra de utbyttede bonde- og proletariatsklassene som utgjør respektivt 75 og 15 prosent av befolkningen. Marcos' fall og Aquinos vei til makten forandret ikke noe ved denne sosiale strukturen. Etter tre år ved makten hadde ikke Aquino tatt det minste skritt mot en løsning av de fundamentale samfunnsproblemerne. Tvert i mot gjeninnførte hun mange av de opprinnelige anti-arbeider og anti-demokratiske lovene som Marcos hadde laget.

Folkekrig-strategien

På den andre siden hadde CPP utfra en grunnleggende marxistisk analyse av det filippinske samfunnet siden

INTERNASJONALT

1960-åra, forutsagt at den herskende klassen aldri ville løse grepet om de arbeidende massene på en fredelig måte. Etter å ha oppsummert det gamle partiets subjektivistiske og opportunistiske feil, kom CPP fram til nasjonal frigjøring og et bredt demokrati som målsettinger som skulle oppnås gjennom en løsning av agrarproblemet (som majoriteten av befolkningen

råder bebodd av omtrent en femtedel av befolkningen, hvor det etableres lokale politiske styringsorganer og i de mer framskredene områdene lokale provisoriske regjeringer.

Derfor består feilene som CPP gjorde under begivenhetene i 1986, ikke i en fravikelse fra hovedstrategien for den filippinske revolusjonen, men hovedsakelig i en feilvurdering av engasjementet til massene i byene og en undervurdering av dybden i splittelsen i den herskende klassen, noe som gjorde CPP ute av stand til å bruke overgangsperioden til å styrke revolusjonen. Denne feilen ble, etter en omfattende debatt blant medlemmene, villig erkjent av partiet.

Enhet og kamp i partiet

De omfattende debattene og diskusjonene både i hele den nasjonale demokratiske bevegelsen og i CPP, ble brukt av reaksjonære for å spre historier om fraksjons og maktkamper innenfor sentralkomiteen i en massiv villledningskampanje i de borgerlige massemedia, men kampanjen hadde ikke noe grunnlag i fakta. Det fant sted intense interne debatter om partipraksis og taktikk, slik som det burde, disse ble gjennomført i samsvar med kravet om enhet i partiet og i samsvar med organisasjonsprinsippene. Disse interne ikke-antagonistiske motsigelsene er sunne og en forutsetning for framgang og vekst. Disse prinsippdebattene er en manifestasjon av enheten mellom parti-medlemmene, som har blitt stålsatt gjennom hardt slit og som har oppnådd et høyt ideologisk bevissthetsnivå, noe som har ledet fram til en bedre forståelse av og lojalitet til marxist-leninistiske prinsipper.

Selv i 1986, på den tida da Aquino-regimet ga de søtste smilene og løftene, var det bare noen få av CPP's flere titusen av kadre og medlemmer som virkelig ble svekket og som forlot partiet og lot seg bruke av fienden. Så uansett hva som var situasjonen i Manila og hvem som satt i presidentpalasset, fortsatte CPP og den nasjonale demokratiske revolusjonen å spre seg videre utover landet, og oppnådde nå et virkelig nasjonalt omfang.

Kjernen i CPP er omtrent tjue regionale partiorganisasjoner som ledes direkte av regionale komiteer og territoriale kommisjoner. Omtrent 85 prosent av medlemmene befinner seg på landsbygda og resten er i byene. De er spredd utover i bo-områder, på arbeidsplasser og i utdanningscenter, og opprettholder nær kontakt med massene, lever og arbeider sammen med dem og leder deres fra-dag-til-dag kamper.

Nye Folkets Hær

CPP leder også den Nye Folkets Hær. Majoriteten av offiserene i NPA og likeledes de beste Røde soldatene er partimedlemmer. På denne måten har CPP blitt den overordnede ledende, organiserende og koordinerende

— bøndene, lider under). Dette nødvendiggjorde en folkekrig startet med utgangspunkt hovedsaklig på landsbygda.

Valget av landsbygda som den viktigste kamp-arenaen, uten å overse nødvendigheten og viktigheten av byene, selv om de fikk en sekundær rolle i hvertfall i en tidlig fase, viste seg å være riktig da unntaksloven av 1972 ble innført og videre i de neste et og et halv tiår med Marcos' fasciststyre. Selv med mye større ressurser til disposisjon, klarte ikke Marcos-regimet å slå ned bevegelsen. CPP og NPA vokste fra litt over tusen til flere titalls tusen medlemmer.

Den viktigste nydannelsen for alliansen mellom arbeidere og bønder og andre deler av befolkningen kom til å bli den Nasjonale Demokratisk Fronten, som CPP tok initiativ til i 1974. I dag har NDF innflytelse i om-

kraften for de væpnede og sivile revolusjonære organisasjonene. Organisasjonene ekspanderer og styrker seg selv gjennom lederskapet og arbeidet til de filippinske kommunistene. Disse kommunistene bærer også det tyngste ansvaret og står overfor de største farene og de største offrene.

Etterhvert som den væpnede kampen nærmer seg overgangsfasen fra det avsluttende stadiet i den strategiske defensiven til den strategiske likevekten, står CPP overfor mange utfordringer på alle områder. Det er fortsatt en hovedoppgave å konsolidere og koordinere den nasjonale provisoriske revolusjonære regjeringen, en forløper for den koalisasjonsregjeringen som skal dannes ved en landsomfattende seier med utgangspunkt i de nåværende vidt spredte lokale organene for politisk makt.

Den ekspanderende væpnede kampen nødvendiggjør ikke bare mengder av materiell men også tekniske og administrative ferdigheter som må læres og som det må undervises i. Det er også fryktet at USA vil foreta en massiv militær intervensjon når den væpnede styrken til de revolusjonære kreftene fortsetter å vokse, selv på tross av protestene fra folken i verden og fra dets eget folk.

Alle disse forholdene stiller en stor ideologisk utfordring til CPP. Hvis CPP ikke gjør noen alvorlig feil i den strategiske politiske linjen, kan ikke USA eller Aquino-regimet, eller hvilket som helst regime som etterfølger det, kunne presse tilbake revolusjonen. Det er nødvendig å være i stand til å formulere den korrekte strategiske linjen for hver ny situasjon. CPP har derfor gjort det til sin hovedoppgave på det ideologiske området i de neste årene å utvikle teorien og praksisen for den filippinske revolusjonen videre.

Ideologiens rolle

En annen hovedoppgave på det ideologiske feltet er fortløpende å styrke partiets marxist-leninistiske fundament og den kontinuerlige utviklingen av et proletært standpunkt, synsmåter og metode blant partiets medlemmer, med spesiell vekt på å bekjempe subjektivistiske tendenser og rester av småborgerlige vaner og å bedre stilen i studier og arbeid.

Til tross for alle de modige uttalelsene fra Aquino, Ramos og andre reaksjonære i regjeringen om å utslette den revolusjonære bevegelsen, er den revolusjonære bevegelsen i dag mer enhetlig, større i antall, mer herdet og mer erfaren enn på Marcos' tid. Samtidig har det nåværende regimet færre ressurser til disposisjon enn Marcos hadde, og styringene av landet blir hindret av en intens rivalisering innenfor herskerklassen som grenser til væpnede sammenstøt. Den revolusjonære bevegelsen vil fortsatt være på plass lenge etter at Aquino-regimet er borte. ■

Baby's baby

*Baby's baby
født i august
regnmåned
når kloakkfloden stiger
svart i Manillas slum
regnmåned
når luktene driver
ramme av storslått framtid
som myrra og røkelse
Baby's baby
en av millioner
som ikke skal dø
på et kors
men seire.*

Kjersti Ericsson

INTERNASJONALT

Det har blitt stilt store spørsmål ved organiseringen av egne væpnede grupper i byene på Filippinene. Men organiseringen av disse gruppene betyr ikke at kommunistpartiet har gått bort fra prinsippene om folkekrig, og om at politikken skal styre geværene.

Væpnede

Selv om små avleggere fra NPA-enheter har utført begrensede operasjoner i byer og bysentra i løpet av NPA's 20-årige eksistens, er det først i senere år at væpnede bypartisaner har blitt organisert som egne NPA-enheter inne i selve byene med massebasis blant bybefolkningen. ACP er en nødvendig utvikling av den grunnleggende strategien for folkekrig. Den er ment å være en forlenget av den viktigste væpnede kampen på landsbygda. Ved å operere midt i fiendeterterritoriet, holder den vinden ute av balanse og tvinger den til å bruke mer ressurser i byene og trekker troppene deres vekk fra landsbygda. Eksistensen av ACP gjør at de stakk reaksjonære vet at de ikke lenger kan utføre blodige ugjerninger mot folket og likevel være i sikkerhet i sine bastioner.

Gjennom å etablere sine egne massebasiser spesielt i slummene og andre fattige deler av byene, er ACP i stand til å koordinere sammen med og både få og gi støtte til andre illegale masseorganisasjoner. De undertrykte massene i byene, blir på samme måten som deres slektninger på landsbygda, oppløftet ved deres egen hærs tilstedeværelse midt i blant dem. ACP's nærhet til fiendens hovedkvarter og effektiviteten av dets aksjoner skremte det reaksjonære regimet og tiltrakk seg massemedias oppmerksomhet. Fiendens villledningskampanje framstilte operasjonene som i beste fall forskjellsløse drap på vanlige mennesker.

Noen nøytrale observatører trodde at CPP hadde gjort en avgjørende forandring av sin strategi, og oppgitt den væpnede kampen på landsbygda for istedet å angripe i byene. Men det har ikke vært noen slik avgjørende forandring i strategien for folkekrigen. Den revolusjonære bevegelsen er fortsatt i den strategiske deffensiven, selv om den er på grensen til den å nå det andre stadiet den strategiske likevekten.

Det andre stadiet kan ta svært lang tid, især hvis USA-imperialismen går til en massiv direkte militær intervensjon, før det siste stadiet, den strategiske offensiven hvor folket's væpnede styrker erobrer byene for å vinne den avgjørende makten. Fram til da, vil den viktigste kampen sto på landsbygda hvor majoriteten av filippinerne lever.

ACP-operasjonene kan bare utgjøre den liten del av den totale bestrebelsen, som et tillegg til bondekrigen, for først å bli fullt utviklet når nødvendigheten av det endelige angrepet på byene kommer i det siste stadiet. I kraft av å være et nytt foretak hvor uprøvde ideer blir testet i praksis møtte ACP-operasjonene problemer etter hvert som arbeidet skred fram. Selv om f.eks. aksjoner mot lokale tyranner ble tiljublet og ønsket velkommen

bypartisaner

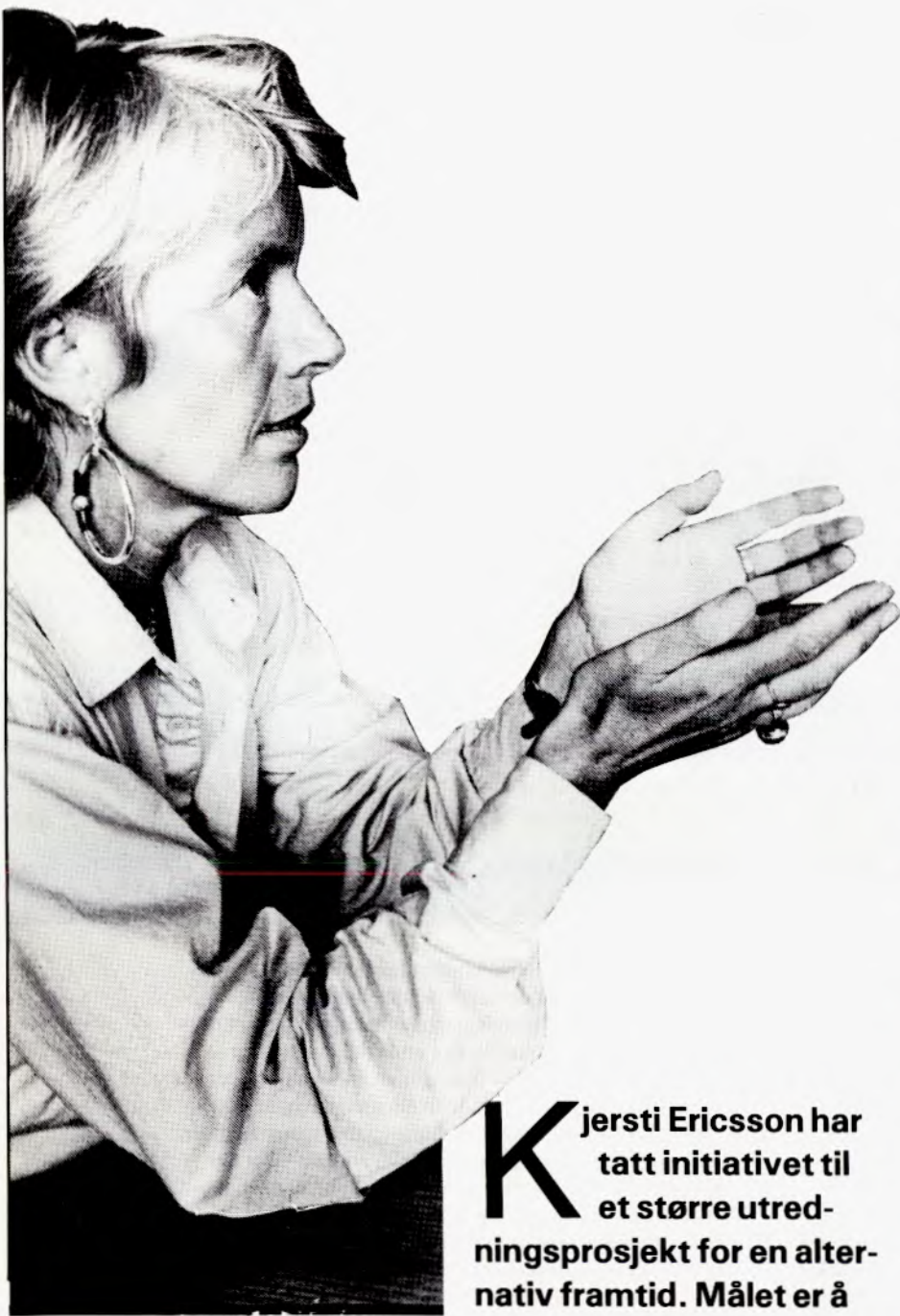
av de lokale samfunn, var de ikke forståelige for folk som levde i andre områder og som ikke kjente til saksforholdene. Regimet's desinformasjons-enheter var raske til å utnytte dette, mens ACP ikke klarte å møte denne situasjonen, og dermed ble ute av stand til gjøre full nytte av operasjonenes politiske implikasjoner. Dette gjorde at noen allierte stilte spørsmål om den militære kampen ble satt over den politiske kampen, og om CCP's rolle iforhold til NPA.

Det er viktig å påpeke at denne manglende evnen til å gjøre full nytte av de politiske implikasjonene av slike operasjoner har blitt tilbørlig rettet på, slik som nylige hendelser viser. Dette p.g.a. et organisasjonsprinsipp som gjelder for CPP og NPA, og som kan bli uttrykt som «å sette politikken i ledelsen». NPA er underlagt partiets strenge ledelse. På det høyeste nivået, sikrer Sentralkomiteen og den Militære kommisjonen partiets

overvåking over General kommandanten og hele organisasjonen til NPA. På det territoriale eller regionale nivået, er det de teritoriale partikommisjonene og komiteene eller partiets militære underkommisjoner som overvåker NPA og dets operasjoner. I folkehæren er det partiavdelinger i hver skvadron eller tropp og en parti-gruppe i hvert soldatlag. Det finnes partirepresentanter eller politiske offiserer på alle nivåer som ser til at det politiske arbeidet blir godt ivarettatt og at partiets politikk og avgjørelser blir utført fullt ut.

Alle operasjonene til folkehæren blir utført i forhold til politiske og militære retningslinjer og planer som blir utformet av partikomiteene på alle nivåer. Bypartisanene må følge det fundamentale prinsippet om å underordne militært arbeid under politisk arbeid, akkurat som alle andre grupper eller enheter i NPA. NPA medregnet bypartisanene, slåss ene og alene for å bygge opp folkets demokratiske politiske makt. ■

UT AV DET BRENNENDE HUSET

En «Kunnskap» uten kunnskap om sammenhengene i folks dagligliv er ikke noen virkelig kunnskap, sier Kjersti Ericsson.

Kjersti Ericsson har tatt initiativet til et større utredningsprosjekt for en alternativ framtid. Målet er å mobilisere bredt til diskusjon, både i og utafor partiet.

En alt

Av Helga Moss

Sommeren 1988 tok Kjersti Ericsson initiativ til et prosjekt som har fått den poetiske tittelen *Ut av det brennende huset*. Røde Fane spurte derfor Kjersti hva som var utgangspunktet for dette initiativet-

— Jeg hadde en bestemt oppfatning av at svært mange folk i dag innser at kapitalisme ikke er noe alternativ for å løse de svære samfunnsproblemene vi står overfor. Samtidig ser ikke folk noe alternativ. Ut Av Det Brennende Huset prosjektet handler derfor om å sette igang et studiearbeid som kan gi oss og andre flere ideer til «et nytt hus». Målsetninga for meg var tosidig: både å utvikle partiets eget studiearbeid og å sette igang en diskusjon med andre utenfor partiet. Det er mange folk som venter på «noe», som kanskje har samme tanker som oss, men som bruker andre begreper.

Røde Fane: Hvem er disse andre?

— Samfunnsinteresserte mennesker, både i andre partier og i ulike folkelige bevegelser.

Røde Fane: Nå har jo AKP allerede et studieutvalg. Kommer ikke Ut Av Det Brennende Huset prosjektet til å bety at man sprer kreftene for mye?

— Nei. Studieutvalgets oppgave er å lede studiene i partiet. Ut Av Det Brennende Huset prosjektet er tenkt mye breiere. Folk i og utafor partiet, både arbeidere og intellektuelle, har mye å bidra med. Det dreier seg om å få med hverdags erfaringene i sjølve grunnlaget for studiene. Arbeidere og kvinner har både spesifikke tenkemåter og erfaringer som er viktige for å utvikle tankene

UT AV DET BRENNENDE HUSET

Alternativ framtid

om sosialismen og kommunismen. Vi trenger å systematisere disse erfaringene.

Røde Fane: Hvordan skal prosjektet unngå å ende opp som en rein «drømme-fabrikk»? Blir det ikke lett slik at man produserer vidløftige utopier på løpende bånd, mens det daglige politiske arbeidet fortsetter i samme gamle tralten?

— For det første er jeg ikke så redd for å være litt vidløftig. Og drømmer kan vi sannelig trenge litt mere av. Tvert imot ser jeg det som en feil ved tidligere sosialistisk tenkning at man har sett sosialismen altfor likt kapitalismen. Dessuten tror jeg ikke dette prosjektet bare kommer til å munne ut i vidløftige ting. Jeg håper vi skal kunne klare hele spennet fra jordnære og vidtgående reformforslag til nye og dristige visjoner.

Røde Fane: Kan du konkretisere hva du mener med at tenkinga om sosialisme har vært for mye preget av kapitalismen?

Kjersti nøler litt her, sier det er vanskelig å sitte i ettetid å vurdere hva som virkelig var mulig feks. i Sovjet og Kina. Allikevel: — Vi er for mye preget av hva kapitalismen har vendt oss til å se på som «rasjonelt» og «vitenskapelig». Dette kan innebære en veldig kvantitativ tenkemåte, at man nærmest måler utviklinga i tonn med stål. Sektortenkning er en annen kapitalistisk tenkemåte som har vært med som «nisse på lasset» i sosialistisk tenkning. Hvis man tar utgangspunkt i behovstanken, blir resultatet annerledes.

Røde Fane: Har ikke sosialismen alltid gjort det da? Dette må du forklare nærmere.

— Når det gjelder disse tingene har jeg lært veldig mye av kvinner fra den tredje verden som jobber med økologi og feminisme. Deres tenkning bryter

mer grunnleggende med vår måte å tenke på enn tradisjonell sosialisme. Hvorfor? Jo, de setter behovsbegrepet i et helt annet perspektiv. Hvis man skal kartlegge behovene til vanlige arbeidende kvinner og menn ser vi at de ikke lever i sektorer, men i helhet.

— Kvinner i India for eksempel, har styrt familienes liv i århundrer. De har utnyttet miljøet allsidig. Så kommer «Utviklingen» utenfra og tenker feks. «skogbrukssektor». Resultatet er ødeleggelsen av et økologisk forsvarlig ressursgrunnlag. Jeg er redd at en tradisjonell sosialistisk planøkonomisk modell kunne ha gjort, og delvis faktisk også har gjort, akkurat det samme. Det dreier seg om å ta vanlige folks behov på alvor, og å skjønne at kunnskapen til vanlige folk på dette punktet også er kunnskap om sosialismen. En «Kunnskap» uten kunnskap om sammenhengene i folks dagligliv er ikke noen virkelig kunnskap. Indiske kvinnelige analfabeter visste ting om sin nære virkelighet som ingen «utviklingseksperter» visste. De visste hva som ville gå galt, men ingen spurte dem.

— Her ser vi igjen betydningen av å innta et kvinnersperspektiv. Også i Norge er det kvinnene som syr dagliglivet sammen. Transport- jobb- og butikk- sektorene splitter hverdagen vår. Det blir kvinnenens eget individuelle ansvar å lage en sammenheng — et liv som henger sammen. Kvinners kunnskap om hva som er deres behov er derfor avgjørende for å skape et bedre samfunn, sier Kjers-ti.

Røde Fane: Men er ikke Ut Av Det Brennende Huset prosjektet også et eksempel på en uheldig sektordeling; feks. distrikt, kultur, tredje verden, helse/ sosial, osv? — Dette er et problem. På den ene siden må man ha en eller annen form for arbeidsdeling for i det hele tatt å komme igang med noe håndterlig.

Samtidig må vi klare å bryte disse grensene underveis ved å veksle perspektiv og få del i hverandres diskusjoner og kunnskaper. Vi er nødt til å få en vekselvirkning mellom del og helhetsperspektivene. Jeg har også en ide om at vi kanskje på et visst tidspunkt kan foreta en nyoppdeling av gruppene ved å «stokke» på medlemmene og si; en gruppe tar *Mo i Rana*, en annen tar *Oslo Øst*, osv.

Røde Fane: Har det kommet konkrete resultat ut av Ut Av Det Brennende Huset prosjektet så langt?

— Det mest håndfaste er vel distriktsseminaret på Hitra nå i mai. Dette har folk fra Distriktsgruppa i prosjektet vært med å organisere. dessuten har særlig *Kunst/kultur/kunnskaps* gruppa kommet langt i diskusjoner. De rapporterer om en enorm respons på prosjektideen blant kulturarbeidere rundt om i landet.

Røde Fane: Hva med planene framover?

— Sommerleirene kommer til å diskutere problemstillinger i tilknytning til Ut Av Det Brennende Huset. Her skal vi presentere tankene våre så langt og trekke andre inn i diskusjonene. For at prosjektet ikke skal ende opp med en «rapport fra kammerset» er det helt nødvendig å utveksle tanker og erfaringer med mange folk hele tida.

— Videre kommer vi til å arrangere åpne møter og skrive i ulike publikasjoner. Vi kommer *muligens* til å arrangere en stor åpen partikonferanse til høsten. Sist, men ikke minst, planlegger vi å publisere en debattbok som en sluttstrek for prosjektet. ■

Folk som er interessert i å delta i Ut Av Det Brennende Huset prosjektet kan henvende seg til; Kjerti Ericsson, AKP(m-l), Gøteborggt. 8, 0566 Oslo 5. Tlf: 384250

... var buddha taus, så sa han likegyldig:
Det finnes ikke noe svar på ditt spørsmål.
Men om kvelden da de hadde gått
satt buddhaen ennå under brødtreet og fortalte de andre
de som ikke hadde spurt, denne lignelsen:
Jeg så nylig et hus, huset brant. Rundt taket
slikket flammene. Jeg nærmet meg og så
at det ennå var mennesker i huset. Jeg ropte i døren
at taket stod i brann og oppfordret dem altså til
hurtig å forlate huset. Men folk
lot ikke til å ha det travelt. En av dem
spurte meg med svidde øyenbryn
om hvordan det var der ute, om det regnet,
om det blåste, om det fantes hus i nærheten
og så videre. De der, tenkte jeg
må brenne ihjel før de slutter å spørre. Sannelig,
venner,
den som ikke kjenner marken brenne under føttene
slik at han drar hvor som helst heller enn å bli her
ham har jeg intet å fortelle. Slik ...

UT AV DET BRENNENDE HUSET

Ressursar for ei håpefull ferd

I arbeidet med «Ut av det brennende huset»-prosjektet har artikkelforfatteren funnet fram interessant litteratur om mulighetene for alternativ samfunnsutvikling. Han bringer her et sammendrag av sluttkapitelet i boka «Towards 2000» av Raymond Williams.

Av Terje Valen

Williams sitt utgangspunkt her er at dei som vil halde på det kapitalistiske samfunnet no og planlegg framtida på eit vis. Dei har ein ny politikk for strategisk framrykking. Han kallar denne politikken for «Plan X». Plan X er bygd på ein analyse av kva framtida vil bringe. Denne analysen viser klart dei dystre framtidsutsiktene som finast når det gjeld våpenkappløp og den økologiske krisa f.eks. Men Plan-X-folka trur ikkje at ei einaste av desse trugande utviklingstendensane kan bli snudde eller stanse. Så sjølv om dei offentlig snakkar om å løyse krisene, så aksepterer dei i røynda at kriser og farar vil fortsette å vere der på ubestemd tid. Innan dette perspektivet legg dei så an på å oppnå ein stadig fordel i kvart steg av utviklinga, eit effektivt om enn mellombels forsprang som held dei minst eit steg framfor dei andre i det dei såpassande kallar spelplanen. Dette pregar no politikken til herskarane over heile verda.

Denne planen er svært farlig for han fører til ekstrem

undertrykking, utbytting og kriser som veks og veks. Det farlige ligg og i at dei får mange til å støtte planen. Plan X blir ofte presentert som ein plan for å skape ein konkurransefordel til eigen nasjon — holde landet vårt eit steg framfor dei andre. Dette gjøre at ein mobiliserer enkle patriotiske og sjåvinistiske straumdrag. Dei øydeleggande følgene dette får for andre folk kan dei dekke over gjennom framandfrykt, motvilje mot og avvising av framande og rasisme.

Det er og ein djup naturleg trong til å vere opptatt med velferden til «nesten», dei som står nærast, eigen familie og eige folk.

Mange meiner og at vi alltid må sjå til å skape fordelar for oss sjølve elles kjem vi til å gå under. Dette er vanlig i kapitalistiske samfunn.

Desse tankane har fatta djupt inn i arbeidarrørsla som i utgangspunktet var grunnlagt på ein etikk som gjekk ut på å verne om det felles beste. Når ein fagorganisasjon

UT AV DET BRENNENDE HUSET

argumenterer for høgare lønn, ikkje ut fra at arbeidet dei gjør er nyttig for samfunnet, men ut fra at dei vil forbetre posisjonen sin på lønnskamptabellen, då er det i takt med Plan X.

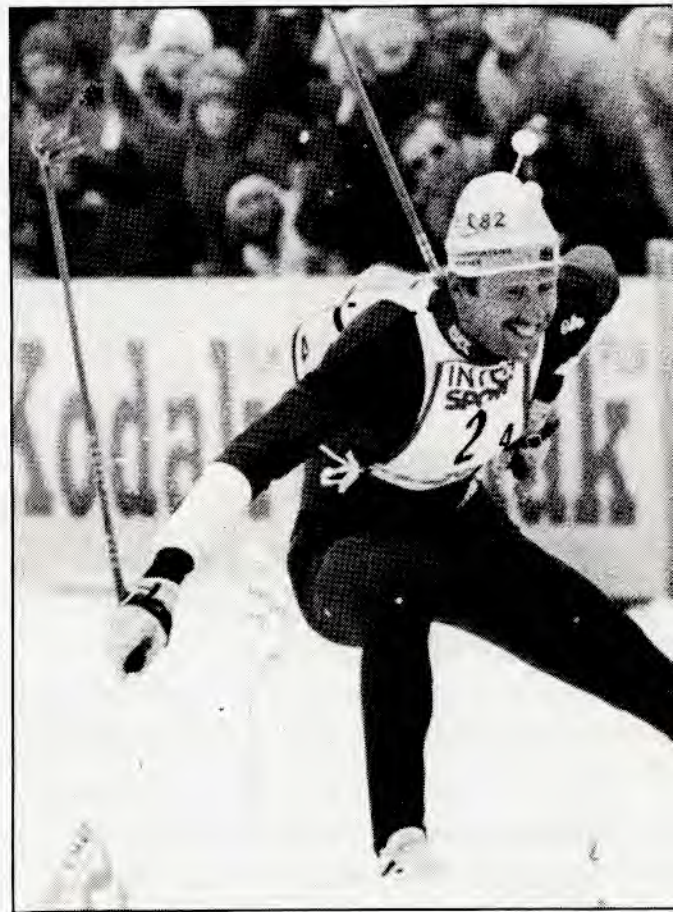
Det er og djupare kulturelle tilhøve til støtte for Plan X. Han er lett å framstille som ein versjon av det maskuline. Då passar han, kulturelt sett, inn med dei utbreidde spelarvanane og den rekninga ein gjør i slike spel. På det høgste nivået brukar Plan X visse typar høgt utvikla intelligens og høgt spesialiserte spele-plan-teknikkar. Her knytter han an til ein tradisjon i høgare utdanning som ser på profesjonalisme som ein konkurransefordel. Dette fremmar ein overlagd smalna verksemd ovafor spesialisert dugleik i seg sjølv innafor eit smalt område, og ikkje noka full forståing og føling for dei menneskelige måla det tener, eller dei sosiale verknadene det har.

På samme tid inneheld Plan X meir enn dei enkelte av desse tendensane. Han er og meir enn den enkle summen av dei. For å stå fram som dominerande må han i praksis kvitte seg med alle dei tildekkande frasene, med alle dei framleis sterke kjenslene og vanane knytta til at ein bryr seg om og tar ansvar for kvarandre, og med alle dei svært varierte institusjonane som stør og oppmuntrar dette. Dei som virkelig praktiserer Plan X må og løfte seg sjølv opp over alle dei forvirrande, forskjellige lokale tendensane for å bestemme og sette ut i livet dei virkelig viktige prioriteringane.

Men vanane til kjempande og konkurrerende individ og familiar, underhaldninga i vanlige pengespel, dei enkle mekanismane i lokale og nasjonale loyalitetar er i ei heilt anna verd enn der Plan X virkelig blir brukt. Som i atomvåpenstrategi, i storkapitalistisk avansert teknologi (særleg i informasjonsteknologi), i investeringspolitikk på verdsmarknaden og i strategi for å sprengje fagforeningar. Naturen til Plan X gjør at han ikkje er for alle. Han er den framveksande fornuften til dei sjølvmedvetne elitane som tar utgangspunkt i dei viktige røynslene med å løyse problem i kriser. Men han løfter merksemda opp over dei reine dag-til-dag handlingane.

Ved å sjå at krisene kjem. Ved å førebu posisjonar for å møte dei. Ved å finne ut og teste alternative «scenario» med svar. Ved å føre ressursar og reservar i posisjon. Ved alt dette blir han den sofistikerte Plan X. Han er ein metode, avgrensa, men kraftig, til å gripe og forsøke å kontrollere framtida. Etter som verdskrisa blir djupare, vil han heilt sikkert styrke seg i høve til eldre, mindre rasjonelle, mindre opplyste og dårlegare planlagde politiske linjer.

Men då blir det einaste alvorlige alternativet til Plan X ein måte å tenke om framtida på og planlegge ut fra, som er minst like rasjonell og opplyst i alle enkelte politiske linjer og tiltak. Eit alternativ som ikkje bare er moralsk sterkare når det gjeld omsynet til det felles beste, men som og er meir fornuftig og betre informert. For den høgaste form for fornuft og den mest omfattande informasjon viser at omsyn til det felles beste, og omsyn til

varige former for felles overordna interesser, er dei mest praktiske grunnlaga for den enkelte sin velferd og for i det heile tatt å overleve.

Ressurser for kursskifte — fred, miljø, og feminisme

Det er her dei virkelige politiske problema tar til. Vi kan begynne med å ta eit overslag over dei aktuelle og lett mobiliserbare ressursane for eit radikalt kursskifte.

To sektorar skiljer seg ut med ein gong. Det er ein veksende mengd med detaljert profesjonell forskning særleg innan område økologi, alternative teknologiar og nedrustning. I tillegg er der ei hurtig veksende rørsle av særeigne kampanjar som er mest synlige innan fredsrørsle, i økologiske framstøytar, men som og breiar seg ut over eit svært vidt sosialt og kulturelt område. Her har vi heilt klart aktuelle og potensielle ressursar for radikalt nye politiske linjer.

Men vi må sjå i auga at dette er svært forskjellige typar folk. Dei har mykje verksemd som ikkje knytter dei saman. Forskarmiljø er ofte svært «sakretta» og lite lystne på å drive «politikk». Mange av kampanjane er opptatt

UT AV DET BRENNENDE HUSET

med å skape vitnemål og protestere og liknar på denne måten ein del på dei tidligare religiøse vekkingane. Dei er ofte antiintellektuelle og tar avstand fra alt som smakar etablisement eller vanlig politikk.

Slik veiskapar må vi sjå i auga. Likevel er det sånn at der har vore kraftige tendensar til å knytte saman aktivismen og vitskapen både i fredsørsla og miljøørsla. Dette er ikkje ein stabil allianse, men likevel på eit slikt nivå at han alt er ein politisk faktor i mange land.

Ein liknade slags kombinasjon er synlig i dei nyare fasane av feminismen, kvinnerørsla. **Der er no ei merkan- de og veksande mengd med klart femininistisk kunnskap og grunngeving som endrar perspektiva våre innan mange felt,** mens det samstundes har vore ei stor vekst av støttande grupper og initiativ og skarpe offentlige og private utfordringar til gamle dominerande og underordnande vanar. Kombinasjonen her er meir stabil fordi han kvilar på ein meir direkte felles identitet og klarare band enn det vi kan finne i freds og miljøørslene. Samstundes er det klart at dei spesielle retningane i det som vi kallar «kvinne-rørsla», men som i røynde er ei samling av forskjellige rørsler som har forskjellige grunnlag og mål, framleis er i utvikling og er i avgjørande samverk-

nad med andre typar av politisk organisasjon på måtar som ennå ikkje er avklart.

Fred, miljø og feminisme. Desse rørsleane har tilsamans eit fleirtal for ei alternativ framtid, men dette fleirtalet er ikkje operativt, det er bare tilstades som noko mulig. Det er no ein fare for at der vil bli eit sprang fra ei kjensle av at det er mulig å få fleirtal for endring, til ei likegyldig haldning til alle andre typar av organiserte og institusjonaliserte politiske og sosiale former som parti og fagorganisasjonar osv. Dette spranget synast uimotståelig gong etter gong når vi ser på tendensen til å bry seg om og strekke seg mot det som er mulig opp mot den mekaniske tenkinga og den manøvrerande praksisen til dei eksisterande partia og organisasjonane. Men likevel er det ikkje rimelig at vi kan gjøre eit slikt sprang.

For endringa har ikkje bare begynt i rørsleane for fred, miljø og kvinnefrigjøring. Ho finnst og i den kraftige rørsla som vi kallar alternativ kultur. Men denne kulturen er alltid ein kultur i opposisjon; nye arbeid innan teater, film, lokal skrivning og utgjeving og i kulturalanalyse. Og det vi ser innan dette feltet er at forholdet mellom små-gruppe-framstøyt og muligheter og eit dominerande system er kjerna i problemet. Dei sentrale institusjonane er ikkje noka levning som ligg i ro som minoritetane kan sjå bort fra til tida deira «er inne». Desse institusjonane er dominerande og aktive. Dei dirigerer og kontrollerer ein heil samanhengande prosess som du ikkje kan stille deg likegyldig til. Og viss dette gjeld for det kulturelle systemet, så gjeld det enno meir for det vanlige sosiale og økonomiske systemet som dei dominerande institusjonane kontrollerer og dirigerer.

I kjerna av dette problemet ligg dei eksisterande politiske partia. For det er klart at systemet no dirigerer oss mot desse partia på alle praktiske plan. Og samstundes er det like klart at den sentrale funksjonen til desse partia er å skape om att dei gamle definisjonane av saker og interesser. Når dei rekk ut til nye saker og interesser så leier dei desse vanligvis tilbake i eit system som vil isolere, utvatne og til slutt forråde dei.

No treng det ikkje fortsette slik. For ettersom dei nye sakene og rørsleane veks i tyngd, så er der og ei jamn tilbaketrekking av tiltru til den ortodokse, gamle politikken fra eit stort mindretal og av og til eit fleirtal. Presset på dei eksisterande institusjonane vil i alle tilfelle bli

UT AV DET BRENNENDE HUSET

uimotståelig. Det blir altså heilt umulig å stille seg likegyldig til institusjonane fordi presset på dei vil føre til ei krass rørsle forbi dei formene vi kjenner no, over til nye og meir opne metoder for undertrykking av store opposisjonar. Tvert om er det heilt naudsynt at dei som ber fram dei nye og positive sakene og interessene nærmar seg dei gamle institusjonane, men på sin eigen uavhengige måte.

Dette gjeld spesielt institusjonane innan arbeiderrørsla. Dei begynte som virkelig folkelige svar på problem som oppsto på grunn av endringar i den sosiale og økonomiske ordninga som var minst like grunnleggande som dei vi no opplever. Men vi må og vere oppmerksomme på følgande. For det første at **dei miljøa der den gamle arbeidarrørsla vaks fram er blitt svekka og oppløyst av endringar i yrkesstrukturen og arbeidsløysa.** Derneft at den grunnleggande innrettinga til desse institusjonane for det meste var mannlig, stabil og framfor alt grunnlagt på økonomiske prosessar og idear som var knytt til nasjonalstaten.

Ut fra desse to punkta har arbeidarrørsla sine institusjonar beint fram blitt motstandarar mot nye saker. Dei tar overflatisk til seg fredsrørsla og feminismen og er avvisande til dei nye kulturrørslene. Fordi dei held seg til eit gammalt sett med mottekne idear — og fordi dei ser ned på «intellektuelle» og «akademikarar», har dei sikra seg at dei har mist initiativet i intellektuell argumentasjon innan den breie offentlege opinionen. I høve til den fattige del av verda har det vore ein radikal uvilje mot å sjå på konsekvensane av storkapitalen sin dominans over dei fattige landa fordi deira eigne sosialdemokratiske økonomiske politikk og politiske grunntankar kviler på denne dominansen.

For å endre på dette må arbeidarrørsla sine institusjonar utfordrast. Og det er særleg viktig å utfordre dei innan det området som ofte er mest presserande reint praktisk sett, nemlig i val. Der er ein viss politisk rytme i landa. Ein god del av denne rytmen blir bestemd av vala og valkampen. Kva ein radikal minoritet gjør i valkampen, som er heilt dominert av utspela til dei dominerande politiske leingane, er ikkje så viktig i praksis. Men allvorligare er det at ein då i praksis gir opp sakslista nett til den slags politikk som vi her har vist er villeiande og tilsi-desettande.

Nokre val er det viktig å vinne. Særleg slike som kan hindre ei reaksjonær dreining. Men og slike som kan gjøre det mulig med ei samanhengande framrykking av opposisjonane. Men sjøl då må ein ikkje begynne å tru på ideane om at denne prosessen er nok i seg sjølv. Utfordringa overfor dei eksisterande institusjonane kan bare bli effektiv dersom der allereie finnast alternative institusjonar og kampanjar som er orientert ut fra eit anna saksgrunnlag. Det er ikkje nok med val, eller parti-program eller manifest. Utfordringa må alltid gå til personar innanfor dei gamle institusjonane, men då på

samme måte som ein nærmar seg ein mykje vidare krins med folk i utkantane av institusjonane eller folk som nett har fjerna seg fra dei.

Vi må nærme oss desse folka i god tru, med ope sinn både for å lære og undervise, altså på alle måtar kame-ratslig. Men vi har ingen grunn til å komme på noko underdanig vis. Alt viktig krev ikkje for mykje respekt eller overdriven ros. Viss det virkelig er slik det no ser ut, at desse institusjonane bare fører tapande forsvarskam-par, så er det spørsmål om ein mykje meir grunnleggan-de lojalitet. Det dreier seg jo om overlevinga og livskåra til virkelige folk.

Hvorfor middelklasseelementer går i spissen

Det tøffaste elementet i alle endringane som må gjørast er i økonomien. Det er typisk at dei nye rørslene er aktive og sterke i mest alle feltar av livet, men ikkje her. Det er som om alt som blei utelatt fra domineringa og spesialiseringa av det kapitalistiske systemet er blitt gripe og gjort noko med: det gjeld fred, økologi, tilhøvet mann-kvinne og skapande kunstnarlig og intellektuelt arbeid. Men samstundes finn vi bare dei dominerande institusjo-nane og deira skyggeaktige medspelarar bak i styrke-posisjonane til den økonomiske orden sjølv. Og der er og mesteparten av folka mesteparten av tida.

Mange folk har vore med i folkelige aksjonar for fred, naturvern, likestilling. Derfor er det ei skrikande motsei-ing mellom framskrittane til desse rørslene og det varige fleirtalet av eit anna slag: konservativt, nasjonalistisk, forbrukarretta. Dette viser at den kapitalistiske orden har gjort jobben sin og planta inn i folk ei djup godta-king av kapitalismen sjølv i ein periode då systemet missslukkast så alle kan sjå det.

Korleis kan dette skje? Det er fordi alle dei avgjørande pressa fra det kapitalistiske systemet virkar på kort av-stand og på kort sikt. Du må sloss for jobben, du må betale gjelda, du må sørge for familien. Mange misssluk-kast i dette, men likevel vil ein effektiv majoritet vere knytta inn i desse tilhøva fordi dei ikkje har noko prak-tisk alternativ.

Grunnen til at middelklassen leier og dominerer dei nye rørslene finn vi her. For det første kan middelklassen ha litt avstand og ha råd til å gå imot. For det andre av-heng mange av desse rørslene svært mykje av tilgang på uavhengig informasjon som er typisk innan høgare ut-danning, og nokre av dei mest avgjørande fakta kan ein ikkje gripe ut fra direkte erfaring, men bare ut fra med-veten analyse.

Derfor er det og absurd å avskrive og undervurdere desse rørslene som «småborgarlige». Det er ein følge av det sosiale systemet sjølv at desse sakene kjem opp på desse måtane. Det er like absurd å skyve desse sakene vekk som om dei ikkje er viktige for dei sentrale interes-

UT AV DET BRENNENDE HUSET

sene til arbeidarklassen. Dei nye rørsleane er på alle viktige måtar heilt avgjørande for denne klassen. Arbeidarane er mest utsett for farlege industriprosesser og miljøødelegging. **Det er arbeidarklassekvinnene som har mest bruk for dei rettane som den nye kvinnerørsla sloss for.**

Men likevel er det slik at fleirtalet av arbeidande kvinner og menn som ikkje har det privilegiet å vere på litt sosial avstand, eller som ikkje har det privilegiet å ha uavhengig og ofte offentlig tilgang på uavhengig informasjon, i hovudsak må vere mest opptatt av det som bestemmer livet deira frå dag til dag.

Dette fleirtalet er og ofte forsiktig, tilbakehaldande, har praktiske og avgrensa interesser, er uvillige til å blir forstyrre meir og reknar nøye på svært nære utgifter. Sjølv om der er aldri så mykje rørsle i litt avstand frå desse nære og avgjørande forholda, så kan ikkje ein opposisjon blir heilt effektiv før der er alvorige og seriøse alternativ på desse kvardagslige punkta der folk skapar det sentrale medvetet sitt. Og det er nett her at dei alternative politiske linjene er svakast utvikla — av historiske orsaker.

Kjernepunktene økonomi og økologi

Dei vanskelige sakene møter kvarandre på to felt: det økologiske feltet og endring av den økonomiske orden i verda. Det kan sjå ut som om den gamle industrialiserte verda bare vil få ulemper med å løyse problema på desse områda. Nokre folk rasar bare vidare med desse sakene på eit moralsk grunnlag ut fra eit argument om rettferd. Dei må ikkje bli overraska over at dei ikkje får oppslutning. Meir urealistiske forslag blir og fremma, som å stanse all industriproduksjon og gå over til handverk og sjølvforsynings-jordbruk. Slike forslag, saman med kritikk av det industrikapitalistiske samfunnet, er anten avlat eller eit forræderi.

Vi treng mykje betre forslag enn dette. Det er ein vanske at sjølv om vi kan bli samde om visse prinsipp, så må alle aktuelle tiltak bygge på ei ny og vanskelig veking av ressursar som må vere detaljert. Vi kan sjå på prinsipp, men dei fulle verknadene kan bare bli vurdert på den og den plassen, ut fra den og den undersøkinga og i ein vedvarande prosess med diskusjon og forhandling.

Prinsippa som betyr noko er desse:

For det første må vi begynne, der det er mulig, den lange vanskelige turen bortanfor marknadsøkonomien.

For det andre må vi begynne å skifte produksjonen mot nye mål for varigheit, kvalitet og sparsame bruk av ressursar som ikkje kan fornyast.

For det tredje må vi, for å få sett ut i livet punkt 1 og 2, gå i retning nye typar av pengeinstitusjonar for å leie kapital til å tene desse måla.

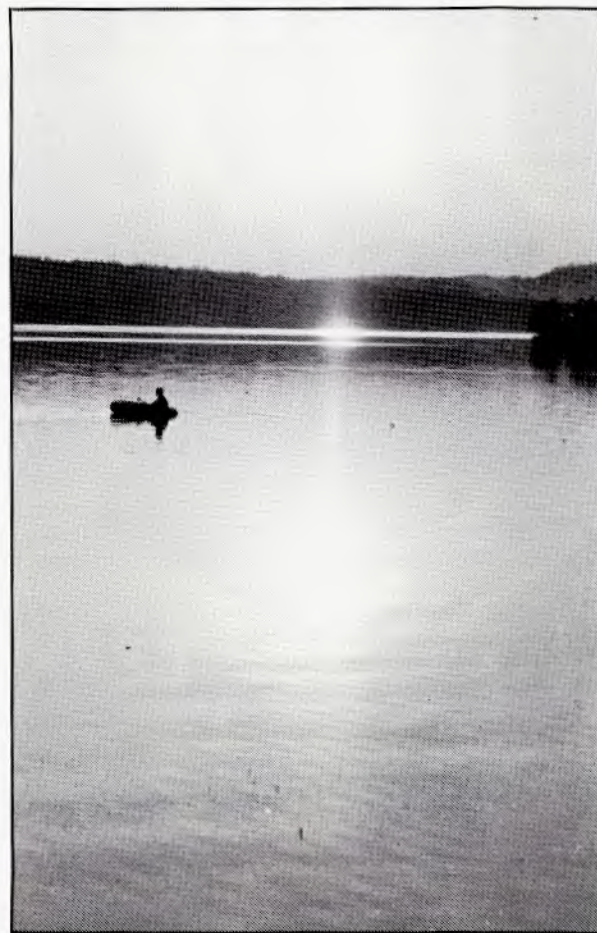
Desse prinsippa er svært generelle. Men noen særlig saker ser forskjellige ut i lyset frå dei. Viss vi f.eks. begynner å gå vekk frå marknadsøkonomien er det ikkje uunngåelig, slik det er under marknadsøkonomien, at mange eller til og med dei fleste industrielle samleprosessane skal flyttast ut av dei gamle økonomiane. Det er heller ikkje uunngåelig at prosess-industrien skal flyttast ut. Tvertimot vil dette bli avgjort av ein ny måte å rekne på. Det mest innlysande nye referansepunktet vil vere kor desse prosessane ligg i høve til heimlege ressursar. Det er bare den kapitalistiske reknemåten ut fra billig arbeidskraft andre stader som fører mykje samleindustri ut av dei gamle økonomiane. På den andre sida vil prosessar som for det meste avheng av et vi må importere det meste av råvarene vere blant dei første som må flyttast

UT AV DET BRENNENDE HUSET

til dei økonomiane som på ein grunnleggande måte kan betre levekåra ved eigen produksjon innan samle- og prosessindustrien. Det vil utvilsom vere unnatak og ubalansar, når desse langsiktige endringane blir forhandla om, men om vi tek prinsippet om å gå ut av marknadsøkonomien alvorlig, så må slike endringar til. Dei kan reknast som tap i den gamle industriøkonomien. Mange endringar vil utvilsomt også vere det.

Men der kan vere fordelar og. Ikkje bare slik at vi kan utvikle tenelige overgangar til heimlege industriar ut fra eigne ressursar, men og på den måten at vi kan halde på mange slags industri som under marknadsøkonomien heilt sikkert vil bli flytta til andre plassar på den globale marknaden. På desse andre plassane blir dei og ei gal prioritering som gjør det umulig for dei som bur der å bestemme seg for ei anna utvikling ut fra deira eigne ressursar og behov. Av dette følger uunngåelig at samanliknbare typar av felles vern må forhandlast fram som alternativ til den øydeleggande innverknaden som marknaden elles raskt tvingar fram.

Når vi skal få tinga til å vare lenger, gjenvinne og vedlikehalde dei og når vi skal spare ressursar, er det nokre tap som må forhandlast om. Ein stor del av produksjonen idag er innretta på forholdsvis rask aldring og utskifting og mange jobbar avheng av dette. Likevel er det bare den falske marknadsrekninga som gjør gjennvinning til eit fenomen ute i kanten av økonomien og det er mulig ei anna vekt på dette kan gi ei like stort sysselsetting innen samanliknbare område med mykje virkelig grunnleggande sparing. Eksempla på hus, møbel, leikar, biler og ei heil mengd utstyr som er dårlig laga, kjenner vi ei rekke av. Det har og vore ein nedgang i kvalitet til og med i viktig produkt som skal vare bare i kort tid, fra brød til jarnvarer. Marknadspresset i retning billig standardisert produksjon basert på eit minimum av tilpasning til det som det skal brukast til og rask utskifting, har forvridd den vanlige tenkninga om heile økonomien. Innen visse privilegerte delar av marknaden ser vi og ei rørsle mot betre kvalitet og lengre brukstid. Men viss vi skal utvide dette betyr det at vi må få kontroll over sentrale produksjonsprosessar. Då må vi innrette dei tilgjengelige og avanserte teknologiane ut fra produksjonsprioritering og ikkje ut fra priortetar fra marknadsføring. Innrettinga på marknadsføring har dreid ein heilt urime-

lig del av teknisk utvikling vekk fra forbetring i produksjonen i retning varigheit, kvalitet, sparsemd — noko som vil vere heilt naudsynt innan dei materielle forholda som ligg føre oss.

Mot en ny arbeiderbevegelse

Det kan ikkje bli slike endringar uten at det blir ei utfordring til dei pengeinstitusjonane som ut fra konsentrasjon om finansverda i staden for den materielle verda, i hovudsak er innretta på kortsiktig profitt og som held oppe det som vi må sjå på som avlegse økonomiar.

Ein stor del av kapitalen blir idag samla opp samfunnsmessig gjennom skattar, sparing, forsikring og pensjonsfond i tillegg til den direkte kapitalistiske kapitalskapinga gjennom meirverdien. Denne kapitalen må sjølv sagt underkastast direkte sosial kontroll så han kan investerast i annan slags økonomi. Men det er svært tvilsomt om dette kan oppnåast med nokre av dei eldre sosialistiske metodane, og spesielt ikkje med framgangsmåtane til statssentralismen. **Den mest lovande vegen framover er gjennom ein ny måte der vi rekner oversikt**

UT AV DET BRENNENDE HUSET

over ressursar innan sjølvbestemmande politiske område samstundes med ein tilsvarande oversikt over dei tilgjengelige pengeressursane. I staden for dei noverande dårlege alternativa som stats- og korporativ tileigning, bør der vere ein samanknytt prosess ut fra demokratiske diskusjonar og vedtak av den direkte planlegginga av fysisk investering og tildelinga av pengar. Vedtak om produksjon og tenester bør vi gjøre ut fra behov som vi blir samde om lokalt, og ein pengeinvestering som vi gjør på grunnlag av at lokalsamfunna sjølv har hand om sine egne sjølvskapte fond. I dei lange, mangslungne forhandlingane mot dette radikalt forskjellige systemet må der sjølvstilt vere tiltak for overføringar til relativt tilbakeleggande område fra meir framskridne. Desse forhandlingane om inntektsoverføring innan dei nye økonomiske tilhøva vil vere det sentrale politiske problemet for dei kommande generasjonane.

Alle desse endringane vil skje innan radikalt endra arbeidsvanar som vi har vore inne på. Overletten til seg sjølv vil marknadsøkonomien fortsette å produsere massiv arbeidsløys og overflødige regionar, ja heile samfunn og landsdelar, som det ikkje har nokon sjanse til å regulere og kompensere for med vanlige politiske middel. Fordi dette er den dominerande økonomien, vil han og gjøre at folk bare driv med straumen fordi han hevdar at det bare er dette som er «økonomisk». I røynda har vi alle sjansar til å skape stabile og rettferdige økonomiar der alt naudsynt arbeid blir fornuftig delt. Det kan vi klare ved å korte ned arbeidstida, sette i gang opplegg for utdanning og reell omskulering og ved å ta i bruk nye måtar for å komme fram til lokale vedtak om kva slags arbeid som vi må gjøre.

Dette kan fungere sjølv under svært vanskelige omstende. Virkelig sparing av arbeidstid i visse delar av produksjonen kan knyttast til ei naudsynt utviding av alle omsorgstenester som i seg sjølv er arbeidsintensive og forholdsvis økonomiske når det gjeld ressursar og særleg importerte ressursar. Men dette kan bare skje dersom det er nye band mellom produksjon og utgifter, ved å kutte ut dei institusjonane som no tileignar seg og fordelar dei etter sin eigen framandgjorte prioritering. Det er altså mulig å få ned arbeidspresstet utan at mange blir arbeidslause. Tilknytting til ein ny samfunnsorden som er direkte samfunnsmessig, og ikkje til storkapitalen sin økonomi eller den sentraliserte sosialistiske økonomien, tar no til å vekse fram fra eit folkelig grunnlag.

Her er vi ved det mest kritiske punktet når det gjeld å vurdere dei politiske ressursane som kan gjennomføre eit så forskjellig sosialt system. **Det er bare innan ein sektor at desse alternative tanke og planmåtane kan bli effektivt utvikla, og det er innan fagforeningane og profesjonssamanslutningane.** Mange slags eksperthjelp trengs, men ikkje noko kan skje på dei naudsynt praktiske måtane viss ikkje dei fagorganisasjonane som idag er orienterte etter monopolkapitalistiske og nasjonale mål,

endrar seg på to punkt: For det første i retning direkte forhold til effektive mindre samfunn; for det andre i retning utvida tilknytting til den internasjonale arbeidarrørsle. Vi ser tendenser til dette allereie, men det må bli ein lang overgang fra dei eksisterande statssentrerte og industrisentrerte organisasjonane og prioriteringane.

Endringsteikna kan vi sjå i kriseramma foretak — som dei alternative produksjonsplanane til fagforeningsleiingar på Lucas flydelsfabrikk — og i område som er hardt ramma av økonomiske vanskar — som i Scotland, Wales, London og Nord-Øst England.

Det politiske problemet er å utvide og generalisere desse tendensane til der er ei arbeidarrørsle av eit nytt slag, bestemt på å ta direkte ansvar gjennom nye typar open og kvalifisert forskning og planlegging.

Nye fagforbund innan høgtknologi, leiging og finansiering gir muligheter for den slags omdanning til samarbeid. Dei gamle strategiane som ikkje tillet breiare offentlege hensyn, eller bare gir dei til udugelige politiske parti som skal arbeide innan alle felt, held no rørsle vekke fra det virkelige arbeidet ho må gjøre. Når dette skjer innan dette sentrale økonomiske området, vil framtidens sosiale orden blir fastlagt. Med ein gong der skjer ei rørsle av betydning her, så vil dei forskjellige alternative rørsle og kampanjane som aleine peikar på den type samfunn som ein annan økonomisk orden må tene, bevege seg inn i eit grunnleggande forskjellig sett med politiske tilhøve og utvegar.

Tre naudsynte endringar i tenkemåten

Det som no gror fram for å støtte opp under desse endringane er ei skisse av ein heilskapelig alternativt samfunnssteori. Han trekk med seg tre endringar i tenkemåte.

Først må vi sjå på tilhøvet mellom produktivkrefter og produksjonsforhold på ein ny måte. Vi kan ikkje lenger hevde, slik ein gjør det i dei fleste formar for moderne sosialisme, at det går an å endre den eine av desse uavhenging av den andre. Tvert imot, det det gjeld er at begge desse omgrepa er alternativt innanfor eit meir grunnleggande plan for bestemming. Den dominerande versjonen av begge omgrepa har vore ein grunnleggda orientering overfor verda som tilgjengelig råmateriale. Det vi stadig har lært er å sjå på verda som noko som kan utnyttast profitabelt. Dette har vore mest framtrudande i kapitalismen, men vi finn det og i dei eksempla på sosialisme som vi kjenner. Også her finn vi ei varig tileigning av verda som råmateriale.

Den naudsynte nye posisjonen er at synet på verda som råmateriale også inneheld ei haldning til folk som råmateriale. Det er bruk og dirigering av fleirtalet av folk som «input av arbeidskraft» som aleine muliggjør prosessane i kapitalismen og teknologien. Tildrivnet til å bruke jorda som råmateriale har heilt fra starten hatt i seg den praktiske underordninga av fleirtalet ved hjelp

UT AV DET BRENNENDE HUSET

Nå hender ting

*Nå hender ting
med folks liv
som ikke kunne hende.
De gnir seg i øynene
kniper seg i armen
det hender likevel
den tjukke genser
som alltid holdt
det verste været ute
rakner redningsløst*

*tryggheten brister
under foten
fortøyninger løsner
livet driver av
på det store, grå havet
knuger de noe i handa
skrukkete og lite
som en tørket ert
det er håpet.*

Kjersti Ericsson

av ymse middel: militære, politiske, økonomiske, ideologiske. Systemet med kapitalistisk eigedom og lønstillhøve er bare ei slik form. Slaveri og føydalisme kom tidligare. Nye formar for mobilisering og dirigering av arbeidskraft kan følge i framtida. Det viktigaste er at den grunnleggande orienteringa har vore den samme heile tida, nemlig nett å bruke folk som råvare. Gjennom ei lang historisk utvikling fra ei tidlig tid då naturen vart nytta på ein forsiktig og avgrensa måte har vi komme fram til idag då det er ein totalitær og triumferande politikk der det ikkje finnast noko anna enn råstoff: i jorda, i andre folk og endelig i sjølv.

Samstundes er vi no i ei stilling der vi kan overvake inngrepa våre og følgelig kontrollere dei. Vi kan velje ut dei mange inngrepa som underheld og forbetrar livet og avvise dei mange som har vist seg å vere til skade eller der vi trur at dei kan vere til skade. Dette er det sentrale økologiske argumentet. Men det kan bare vinne fram viss vi sameiner det med eit politisk og økonomisk argument på ein måte som endrar det som vi har blitt vande med å sjå som politikk og økonomi. For det som virkelig må endrast er dei måtane som vi har sett på menneska som råmateriale, som grunnlag for profitt eller makt.

Det mest totalitære i den retninga som no er framherskande er utvidinga av dette synet fra utbytting av arbeidskraft til ein praktisk invasjon av heile den menneskelig personligdommen. Proov på at vi handsamar folk som råmateriale finn vi ikkje bare i rekneskap over lønn og arbeidstillhøve, heller ikkje bare i den virkelige absolutte fattigdom. Vi finn og proov på dette i område som vanligvis blir uteletne fra både politikk og økonomi. Dei er heilt klare i f. eks. dei seksuelle haldningane og handlingane som har vortne korrekt namnsett av feministane som å handsame folk som «kjønnsobjekt». Ei viktig side ved kjønnsforhold er å bruke andre personar som råmateriale for eigne kjønnsopplevingar. Dette er blitt institusjonalisert på profittabelt vis i pornografien. Men det har mykje alvorligare verknader i aktuell fysisk handsaming av andre, særleg born og kvinner.

At forhold bygd på slikt mislukkast, er lett å spå si-dan forhold nett er eit alternativ til å bruke andre som råmateriale. Men det aller mest totalitære ved dette er at det utvidast ikkje bare til grusom misshandling av andre, men og til den grusomme misshandlinga av ein sjølv: i form av alkoholisme, binding til øydeleggande rusmiddel, i oveting og øydeleggande slanking. For då er sjølv sjølv bare råmateriale for produksjon av kjønnsopplevingar og identitetar. I denne siste utvidinga av dette synet blir menneska fjerna fra seg sjølv.

På denne måten er det djupe vekselvirkningar i heile produksjonsprosessen (den type forhold til andre og til den fysiske verda) som det dominerande sosiale systemet idag har knytt seg til. Vegen fram ligg i eit alternativ som er oversett, ofte undertrykt, men framleis i live, eit alternativ som og inneber mange medvetne inngrep i naturen, men som vel ut og leier desse ut fra ei grunnleggande for-

UT AV DET BRENNENDE HUSET

ståing for dei naudsynthe tilhøva til naturen og ser på dei som om dei er i vekselvirkning og utvikling. Dette alternativet kan bare bryte fram i praksis viss det er grunnlagt på ei forståing av folk ut fra samme tenkemåten. Men det er nett her dei intellektuelle vanskane med å sameine dei økologiske og økonomiske argumenta er mest synlige. Dette fører oss fram til den andre grunnleggande endringa i forståing.

Omgrepet «produksjonsmåte» har vore eit viktig forklaringselement i dei dominerande sosiale systema som vi har gjennomlevd. Det har gjort oss i stand til å forstå mange trinn i utviklinga av den samfunnsmessige og materielle historia vår. Dette omgrepet har vist at dei sentrale måtane som produksjonen er organisert på, har dei største endrande virkningane på dei måtane vi knytter oss til kvarandre og korleis vi ser på verda. Men det vi no må observere er at omgrepet i seg sjølv på viktige punkt er fange av dei sosiale systema det skal analysere. Det har vore svært vellukka til bruk i analyse av kapitalismen, og der er ikkje tilfeldig, for dei sentrale elementa i omgrepet sjølv inneheld dei avgjørande delane av kapitalismen. Dvs at det er ein produksjonsmåte som har utvikla seg til å dominere både heile samfunnet og den fysiske verda. Omgrepet er utilstrekkelig fordi det har utvald ei spesiell historisk og materiell innretting som grunnleggande og varig. Det kan forklare endringar innan denne orienteringa, men det er ikkje til hjelp viss vi skal sjå utover dette. Det er grunnen til at marxismen som har ei så stor forklarande kraft ikkje har blitt følgt av ei god evne til å teikne framtida. Alt som kan følge etter ein slags produksjonsmåte er ein annan slags produksjonsmåte, mens problemet er ei radikal endring på harde samfunnsmessige og materielle måtar, av sjølvveide om produksjon.

Det er derfor ikkje overraskande at **Marx delte med dei kapitalistiske fiendane sine ein open triumferande haldning til omdanninga av naturen, som spring ut av ein grunnleggande haldning til han som råmateriale.** Så var han heilt usamd i den medfølgande grusomme bruken av menneske som råmateriale og leita etter organiseringsmåtar som folk kunne bruke for å komme ut av dette tilhøvet og kontrollere produksjonen til beste for seg sjølv. Dette er det mest varige og verdfulle bidraget hans. Likevel var det slik at han baserte tenkinga si på ei nedarva forestilling om produksjon som ikkje er naudsynt innan ein konsekvent historisk materialisme. Derfor var Marx ute av stand til å lage omriss av eit heilt ut alternativt samfunn. Problemet og hindringa ligg i omgrepet sjølv.

Det abstrakte omgrepet produksjon er ein spesialisert og dermed ideologisk utgåve av det som det virkelige handlar om, nemlig ein form av menneskelige forhold i samfunnet innan rammene av ei fysisk verd. Innan den viktige ideen at «mennesket skapar seg sjølv», greip Marx ein spesialisert sak som knytta seg til dei utvikla prosessane som han observerte på si tid: inngrepet i natu-

ren for å omdanne han til nye livsmiddel: dvs å produsere. Likevel er det slik at mennesket hadde skapt seg sjølv, utvikla dei materielle ramene og kapasitetane sine lenge før desse spesialiserte og medvetne inngrepa. Mens dei endå levde innan ein fastlagd natur, i jakt og samlarsamfunna, utvikla dei høgtståande samfunnsmessige og tekniske ramer. I den lange utviklinga deretter blei både naturen og menneske endra, men var likevel knytt til tidligare økonomiske fasar. Oppfatninga av eit tilhøve til naturen låg framleis til grunn for dei mest vellukka nyvinningane, som utvikling av plantar og dyr som heilt ut var avhengig av langvarig observasjon og handling bygd på det. Ja, sjølv den moderne inngripinga i naturen som vi no kallar teknologisk — fra metallomarbeiding til moderne kjemi og fysikk — der kjensla av omdannande inngrep er sterkast — sjølv desse har bygd på slik interaktiv observasjon både i den fysiske og sosiale verda. Det er først når desse prosessane blir abstrahert og generalisert til omgrepet «produksjon», og først når produksjon i denne tydinga dominerar over alle andre menneskelige og naturlige prosessar og tilhøve, det er først då at vi kan stille spørsmål ved inngrepsmåten — både materielt og sosialt. Det bestemmande spørsmålet er ikkje bare om inngrepet «produksjonen» sjølv, men gjeld kva praktiske verknader det får på naturen og menneska.

Det er nett dette ein samfunnsanalyse ut fra omgrepet «produksjonsmåte» hindrar oss i å sjå, eller ta på alvor. Den kapitalistiske produksjonen forsøkte i praksis å komme istaden for eit breiare og meir nausynt prinsipp for utvikling av menneskesamfunna i og med naturen. I teorien forsøkte så omgrepet «produksjonsmåte» å stille seg i staden for eit breiare grunnlag for menneska sine sosiale og materielle aktivitetar.

Vi går no mot slutten av denne historiske epoka og. Før såg vi kva utveggar dei nye inngrepa gav oss. No begynner vi å bli medvetne om dei fulle følgene av inngrepa. Det er både dei virkelige og varige fordelane av dei og det er kor øydeleggande dei er for menneska og naturen. I dette nye medvetet finn vi vona om å omdanne oss sjølv ved ein annan type inngrep. Dette kan ikkje vere dei spesialiserte og snevre inngrepa som vi kallar «produksjon». Dei beste og varigaste resultata av «produksjons» inngrepa har gjort det mulig å avgrense den typen inngrep. Den nye typen inngrep kjem fra eit vidare omsyn til det menneska treng og ei nærare kjensle for den fysiske omverda. Den gamle innrettinga på råmateriale for produksjon blir forkasta, og i staden er der den nye innrettinga på levekår. På praktiske samfunn som kan føre seg sjølv vidare, samfunn der folk først bryr seg om og tar seg av kvarandre i ei levande verd.

Då følger ei tredje endring av tenkemåten. Når vi har erstatta omgrepet «samfunnet som produksjon» med eit vidare omgrep som forklarar menneska sitt tilhøve til den fysiske verda, då er vi ved omgrepet «livsmåte».

UT AV DET BRENNENDE HUSET

Denne endringa kjem fram på eit spesielt vis i ei rørsle som går utover spesialisering og kontrastar mellom «kjensler» og «intelligens». Vi kan forstå at folk som framleis er fanga i det gamle medvetet virkelig ser dei nye rørsleane i vår tid fred-miljø-feminisme som først og fremst «emosjonelle». Dei som har mest å tape overdriv dette til «hysterisk», men bare «emosjonelle» driv heim poenget. Den innebygde eller åpne kontrasten er den fornuftige intelligensen i dei framherskande systema. **Men nett i det som dei avviser som «emosjonelt» — dvs. ein direkte og ukuelig omsorg for virkelige menneske — nett her er det at det gamle medvetet klarast viser at det er bankerott. Det er sant at kjensler ikkje produserer varer. Kjensler endrar ikkje rekneskapa. Kjensler endrar ikkje dei harde makttilhøva. Men der folk virkelig lever, har det som er spesialisert i omgrepet «emosjonelt» (eller kjenslefytt) ei absolutt og overordna vekt.**

Det er her det nye og breiare omgrepet er viktigast. Viss vi er mest opptekne med heile livsmåtar, kan der ikkje vere noko fornuftig skilje mellom kjensler og fornuft. Heile forhold utelet desse spesialiserte og skilde tenkemåtar. Der er framleis gode og dårlige kjensler, nett som der er gode og dårlige former for fornuft. Men den vanen å skilje dei to omgrepa fra kvarandre er heilt ut ei følgje av ei misdanna sosial orden der rasjonell intelligens så ofte må rettferdiggjøre kjenslemessig utiltelle eller avskyelige handlingar.

Den misdanna sosiale orden sjølv er ikkje spesielt

fornuftig eller intelligent. Han kan vere skarp nok innan sine spesialiserte og avdelte område, men samla sett er han oftast dum og tilrota. Han er og i nokre av sine sentrale framstøytar, ein aktiv skapar av dårlige kjensler, spesielt aggresjon (angrepslyst) og grådighet. I dei verste formene sine har han forstørtra desse til krig og brotsverk. Han har lukkast i å skape ein kombinasjon av overflodsforbruk og utbreidd kjenslenaud.

Den kunnskapsrike fornufta og undersøkinga kan utforske desse innvikla formene, men det er ikkje overraskande at det sterkaste svaret på dei har komme på det mest generelle «kjenslemessige» planet. Før dei fornuftige annanrekke-reaksjonane kjem og før ein opplyst intelligens kan setjast inn, er der ein første og heilt forståelig reaksjon, som er svært kraftig, mot å bli brukt som råmateriale på alle dei måtane som no er mulig. Dette svaret kan utvikle seg i fleire forskjellige retrningar. Men det skapar alt energien og dei praktiske midla for ein ny sosial orden når det er rotfesta i nye omgrep og mange slags forhold som no stadig blir fornya og utforska

Det kan då gjøre ein forskjell at dette alternativet blir klarlagt teoretisk. Det sentrale elementet er endringa fra «produksjons» til «livsmåte». Fra noko framandgjort generelt til direkte og praktiske måtar å leve på. Dette er dei virkelige grunnlaga som samarbeidsforhold kan vekse på, og dei rotfesta formene som er heilt passande, og ikkje motsette til andre store energi- og interesser. Dei

UT AV DET BRENNENDE HUSET

er også den endringa som dei fleste menneska likevel må gjøre akkurat på dette trinnet i utviklinga av produktivkreftene.

Om å tru på vår egen energi

Det er fornuftig å sjå mange farer i åra fram mot år 2000, men det er og fornuftig å sjå mange grunnar for håp. Det er meir ivrig skapande arbeid og meir aktiv omsorg og ansvar enn dei offisielle kulturformene tillet oss å kjenne att. Det er sant at desse formene er overskygga av dei mest generelle og virksomme farane. Dei er og overskygga av den mistanken — som den offisielle kulturen driv propagande for, men som og kjem fram av seg sjølv — at når demonstrasjonen er over, når snakket stilnar, når boka blir lagt ned, så er der ei gammal hard kjerne gjennskapinga av ein avgrensa kvardagsrøyndom — som vi midlertidig kan komme forbi, men som er der — fastlagt og er det vi virkelig må tru.

Då må vi seie to saker. For det første at dei objektive endringane som no utviklar seg raskt ikkje bare er forvirrende og villeiande, men og at dei er djupt opprivande. Dei måtane som dei no gir oss så vi kan leve med desse tidligare ukjende farene og desse stadig hardare samanbrota, har mange kortsiktige vellukka verknader, men dei er og på lengre sikt former som skaper vidare farer og fleire samanbrot. For dette vil, viss vi tillet det, bli ein periode der vi etter 25 år med både virkelige og skapte forventningar, får ei lang rekke med skarpt tildelte tilbakeslag. Ein periode der vi får ei planlagd organisering av dårlegare levekår og sjansar, der vi får intenst førebudde krisetiltak som krigar og samanbrot, der vi bare får rå program for opprustning, overvaking og felles fiendlige kontrollar. Dette er ei utviklingsrekke som Plan X kan leve med, men som ikkje noko aktivt og motstandsdyktig folk vil blir tilfreds å leve med i lengre tid.

For det andre er der svært sterke grunnar til at vi skal utfordre det som no kontrollerar og hindrar oss mest, nemlig sjølve ideen om at ei slik verd er ei uomgjengelig framtid. Det er jo ikkje noka uunngåelig verd med dei økonomiske lovene sine og dei lovmessige krigane som hindrar oss. Det er eit sett prosessar og «realpolitikk» og «tvangsmakt», med navngitte agentar for makt og kapital, underhaldning og desinformasjon saman med dei

Raymond Williams var ein av dei mest kjende intellektuelle sosialistane og kulturpersonane i England. Han blei fødd i 1921 i Wales, son av ein jarnvegsarbeidar. I 1942 gifta han seg og fekk tre ungar. I krigen deltok han som antitank-kaptein. Etter krigen begynte han å undervise. Han vart tilsett ved Oxford-universitetet. Der var han professor i drama fra 1974 til 1983. Han døydd i januar 1988. Williams har skriva mange bøker om samfunns spørsmål, kultur og drama og nokre romanar. I 1958 gav han ut «Culture and Society 1780-1950.» I 1961 kom «The Long Revolution» som var forløparen for «Towards 2000». «Drama from Ibsen to Brecht» kom i 1968, i 1974 kom «Television: Technology and Cultural Form» og i 1980 gav han ut «Problems in Materialism and Culture». For eit par månader sidan gav Verso Books ut ei artikkelsamling som heiter «Resources of Hope. Culture, Democracy, Socialism.» Seinare kjem det og ei bok med artiklar han har skriva om modernisme og kulturteori. Tronsmo bokhandel har ein del av bøkene hans.

kortsiktige pressa som den tilpasningsdyktige kvardagsfornuften står for, som hindrar oss. Vi vinn ikkje fram ved å stirre på desse blokkene. Dei har blitt gjevne navn så ofte at dei ikkje er nyhende for dei aller fleste. Den framtidsretta rørsle finn vi ein annan stad, i den vanskelige oppgåva å samle tiltru til vår eigen energi og evne til å løyse problema. Viss vi først reknar at sjansane til å lage ei anna framtid er femti-femti så er dei som oftest det og etterat vi har sett på sakene i større detalj. Ja, når vi gjør det, ser det ofte endå litt vanskeligare ut.

Det er bare når der er ei felles tru og insistering på praktiske alternativ at styrkebalansen og sjansane begynner å endre seg. Når først det uunngåelige blir utfordra, så begynner vi og å samle ressursane våre til ei håpefull ferd. Viss der ikkje er lette svar, så er der likevel tilgjengelige vanskelige svar som vi kan oppdage, og det er desse vi nå lærer korleis vi skal finne og dele. Dette har vore, heilt fra starten, meininga med og drivkrafta i den lange revolusjonen.

Samantrekt og omsett av Terje Valen, 24/4-1989.

RELIGION OG POLITIKK

Kommunistar og Gud

Guds, den Barmhjertiges, den Nåderikes navn: RV vil... Slik innleier Oslo RV ein løpeseddel på urdu ved kommunevalet 1987. I 1.mai-toga i Oslo fortel transparentar oss at det finst berre ein Gud og Muhammad er hans profet. Kva er det som skjer? Her rekna me norske radikalarar oss for ferdige med religionen. Han var blitt eit uviktig spørsmål som dei stadig færre aktive kristne kunne sulla med i fred for oss, sjøl om me kunne mora oss med sporadiske apedebattar med Bondevik.

Av Bjørn Olav Utvik

RELIGION OG POLITIKK

Den som vil driva politikk i «det fargerike fellesskapet» kjem ikkje utanom: Det er på tide me lærer oss å kjenna den Gud som Oslo RV uttaler seg i namnet til. Elles kjem det til å bli stadig verre å vita kva fot me skal stå på.

Nedafor kastar eg fram nokre synspunkt, fordi eg meiner me treng å avklara eit fundament for synet vårt på religion og religiøse rørsler.

Gud finst og er ikkje til å spøka med

Gud er eit uttrykk for veldige, verkelege krefter.

Ein religionskritisk modell som Hedningesamfunnets, som stoppar ved å seia at Gud ikkje finst, og latterliggjera trua på Han, er grunn og ubrukeleg. Om me ser på religiøse rørsler som ein rørete opptatthet med fantasifoster har me sjøl mista det materialistiske fotfestet vårt. Religionen har vore, og er framleis, ei slik enorm kraft fordi han alltid snakkar om verkelege forhold, forhold som er grunnleggande i livet til samfunn og einskildmenneske. Han bruker eit språk me ikkje er fortrulege med, men me kan ikkje få hetta av den grunn.

Det er vanleg å diskutera religion som uttrykk for menneskelege behov, men når Gud kan brukast til å fylla psykologiske behov er det fordi Gud er eit namn på, eit forsøk på å beskriva, noko som faktisk finst, og er av enorm betydning.

Ein materialistisk religionskritikk må stilla spørsmålet: Kven er Gud?

Gud er oss

Gud uttrykker einskapen mellom menneska.

Einskapen mellom menneska er biologisk i den forstand at me alle i følge dei nyaste teoriene stammar frå same urmor. Viktigare er det at mennesket er eit flokkdyr. For å bli menneske er individet avhengig av samhandling med andre. Eit barn som lever opp utan samkvem med andre utviklar seg derfor ikkje til menneske — jfr. historiene om «ulvebarn».

Einskapen blir altså heile tida skapt på ny i samhandling mellom folk. Men korleis blir han erkjent? Historisk har dette i stor grad vore gjennom religiøse forestillingar:

— Gudar forener dei som dyrkar dei. I den tidlege utviklinga av menneskesamfunnet er det avgjerande å skilja menneska i ei gruppe frå andre dyr, å inngå ein pakt om ikkje-aggresjon mot kvarandre. Ofte tar dette form av totem-system, gruppa knytter seg til eit bestemt dyreslag, som då og blir tabu. Dyrking av ein sams stamfar, eller mor, som gud viser i meir rein form korleis det guddommelege i røynda er det felles opphavet, slekta. Etterkvart som samfunnet og religionen utviklar seg ser ein framleis korleis lojalitet til den eine eller andre guden

eigenleg dreier seg om lojalitet til gruppa. Gud eller gudar konstituerar einskap mellom grupper, slik nasjonale myter gjer det.

— Gud gir lovene, særleg ettersom samfunnet blir meir samansett og klassemotsetningane utviklar seg. Menneska blir meir framandgjorte frå den grunnleggande einskapen seg imellom. Lovgiving på ting har blitt uråd fordi motsetningane er for store. Samstundes har ikkje dei dominerande sosiale gruppene eller klassane legitimitet til å diktera lovene. Løysinga blir lovgiving pr. satelitt. Moses sender sine lovidear opp til Herren og får dei att på himmelske steintavler. Slike er satelitt-effekten: Moses er berre ein mann med meiningar som andre, men når Gud stiller seg bak stråler boda ut ovafrå og ingen slepp unna.

— Gjennom lovgivinga og gudsdyrkinga organiserer religionen samfunnet. Gud forordnar ein dag for samling, då Hans ord blir preika i kyrkjer og moskear. Kyrkja tar hand om viktige deler av det sosiale livet: ekteskap, innviing til voksen (konfirmasjon), registrering av fødslar, gravferder. Og eigne religiøse organisasjonar forvaltar kontakten med Gud: kyrkja, munkeordenar, sektar.

— Politisk svarer kamp og einskap i himmelen til kamp og einskap på jorda. Kampen for monoteisme, trua på at Gud er ein, er ein kamp for politisk samling og sentralisering. Det er slik sett ikkje noko tilfelle at

RELIGION OG POLITIKK

kristninga av Norge gjekk parallelt med samlinga til eitt rike, og at nettopp kongane var så ivrige i kristningsarbeidet!

— Politiske rørsler har i det heile svært ofte definert programmet sitt som religiøst. Opprørarar har stått fram som religiøse sekter — slik radikale protestantar gjorde under Bondeopprøret i Tyskland på 1500-talet, slik samane i Kautokeino gjorde i 1852 og slik islamske «fundamentalistar» gjer idag.

— Men menneska har og behov for å oppleve einskapen med andre menneske med kjenslene, å finna styrke til å leva i denne verda. Her spelar kjærleiken til og tilliten til Gud ei avgjerande rolle. Det me kallar «høgtid» har mykje med dette å gjera: å oppleve samkjensle med andre, at me står i ein storslått samanheng saman med andre menneske nå og i andre slektledd. Mykje av funksjonen til religiøse seremoniar, gudstenester o.l. ligg her. Men folkerørsler som ikkje er religiøse er og avhengige av å formidla denne kjenslemessige einskapen mellom folk gjennom ulike slag «seremoniar» — som kollektiv avsynging av Internasjonalen t.d.

Gud si rolle endrar seg etterkvart som klassesamfunnet utviklar seg. Dei framvoksende herskarklassane gjer gudane til sine, og helst skal det vera snakk om ein gud. Å tillata dei undertrykte å dyrka eigne gudar/ein annan religion er å setja autoriteten i fare. Tenk i dette perspektivet på kven muslimane i Europa i dag er — arbeidrarar, og det av den mest utnytta og underbetalte sorten!

Men det at Gud tar klassestandpunkt endrar ikkje på det faktum at Han uttrykker einskapen mellom menneska. Det er nettopp denne einskapen herskarklassane prøver å ta monopol på ved å sette Gud i si teneste, og å utrydda andre gudar.

Gud er naturen

Gud uttrykker einskapen mellom menneska og naturen.

«Av jord er du kommet, til jord skal du bli», heiter det i begravelsesritualet. Nett som ein materialist ville sagt det! Me er alle barn av Stoffet, «materia». Me er materie i si mest kompliserte, utvikla form. Gud formidler denne einskapen med anna levande liv og i siste instans med alt som finst. Klarast er dette hos panteistane, dei som meiner Gud er sjølv Altet.

At einskapen mellom mennesket og naturen er ei reell kraft hos menneska ser me kvar dag tusenvis av døme på. I den amerikanske filmen «The River» er det ei scene som kan sjåast som eit særleg vakkert uttrykk for dette. Ein stad i filmen er hovudpersonen saman med andre forgjelda bønder streikebrytar på eit stålverk. Streikebrytarane er sperra inne på fabrikkområdet som er beleira av dei streikande. Dei jobbar i bråk, skit og varme, søv i overfylte brakker. Det er ei rå, demoralisert mannsverd. Inn på fabrikk forvillar det seg eit rådyr. Dei fangar det, har det i ein sekk og heile flokken på 100

mann følger det andektig ut og er vitne til at det varsomt blir sett fri i naturen.

Gud er naturen og menneska i eit trolspeil

Menneska er framandgjorde frå kvarandre og frå naturen, ute av stand til å sjå den grunnleggjande einskapen ope slik han er.

Ved at einskapen blir erkjent ikkje som det han er, men som ei makt utafor oss, som står over oss, blir mennesket gjort lite. Det store, flotte, mektige i tilværet er ikkje eigenskapar ved oss, men ved ein fullkomen, perfekt Gud. Målt mot Han sviktar me ynkeleg. Trua på Gud blir lett for undertrykkarregime å ta i si teneste, fordi menneska i prinsippet blir umyndiggjortte i høve til guddommen. Slik blir dei prisgitte eit presteskap, eller ein overklasse «av Guds nåde» og dei lovene dei fastset. (Dette er ikkje eintydig. Guds lover kan og vera eit forsvaret mot vilkårlighet frå herskarane si side.)

Kva følger har dette for oss?

Ein slepp ikkje fri synda ved å lukka augene for Gud

Ingen spørsmål kan avvisast som «religiøse» og dermed uinteressante for ateistar.

Kritikken si oppgave må vera å avkle religionen dei forvanska formene for å blottstilla det reelle innhaldet i dei spørsmåla han tar opp. Spørsmål som gjeld moral, død, synd, skuld, er allmennmenneskelege, og me kjem ikkje utanom dei fordi om me ikkje trur på Gud.

Religionane tilbyr svar på viktige spørsmål som marxismen ikkje tar opp, t.d. om moral. Marxistar si behandling av dette er i beste fall svært mangelfull. I praksis har haldninga til vold t.d. ofte vore prega av jesuittanes maksime «hensikten helliger midlet».

Om kva med tilhøvet mellom individet og kollektivet? Dei kinesiske kommunistane, som me har studert flittig, opererer med eit krav om fullstendig underordning av individet, og den fullstendige bekjempinga av eigennytten (dette galdt t.d. både Liu Shaoqi og dei kulturrevolusjonære). Denne idealistiske haldninga har fostra mykje dårleg handsaming av folk, mykje tynning av einskildpersonar, og mykje hykleri, både i Kina og Norge.

Eg nemner dette dømet her, fordi det med kraft har reist spørsmålet om synd, og soning. Synda, dvs. det å bryta med normene for rett handling er ikkje mindre alvorleg for oss kommunistar enn for kristne. Rett nok hamnar me ikkje i helvete, men me har heller ingen Jesus til å sona for oss. Når me har krav om nærmast å vera det perfekte mennesket hengande over oss, kan ein ikkje undrast over at det har vore mykje sjelenød i rørsla vår gjennom tidene. Les t.d. vedtektene til AKP(m-l), og tenk over dei idealbilda me har fora oss med av revolu-

RELIGION OG POLITIKK

sjonære leiarar før oss. Med begge beina i ein kristen kultur der skulda lurer over alt, skal det god rygg til å bera slike ideal, noko dei mange mange utslitne førti-åringane våre er prov på.

Det lutheranske skilje mellom verdsleg og religiøs sfære, snakket om personleg tro, er falsk, tilsynelatande. Ingen stiller større krav til eit heilag liv enn nett denne kristne retninga som me står solid planta innafor.

ML-rørsla er vår tids pietistar

ML-rørsla har klare religiøse trekk både fordi me kjem frå ein religiøs tradisjon og fordi mange trekk ved religiøs organisering er allmenngyldige.

Religion har vore hovudforma for tenking og organisering i størsteparten av menneskas historie. Me bryt med dette. Me må definera oss i høve til det, og setja skilje. Men me må og sjå einskapen — på vondt og godt. Me må ikkje bli hysteriske om me blir skulda for å ha «religiøse trekk», men analysera slike likskapar og skilja dritt frå mat. Religiøs tenking og organisering må ha mange allmenngyldige trekk. Det ville vore svært merkeleg om ikkje me, som attpåtil historisk sett ikkje er tørre bak øyrene som «ikkje-religiøse», skulle vera frie for fellestrekk med denne tradisjonen. Ved å forneakta den religiøse tradisjonen, fornektar me den samanhengen me sjøl står i, og blir blinde for viktige trekk ved oss sjøl.

Vår soge er ikkje berre Wergeland og Thrane, men og Hans Nielsen Hauge! Hauge var ein viktig føresetnad for seinare revolusjonære i Norge, han tok monopolet på å meina og snakka om dei djupaste spørsmål frå kyrkja og dermed frå overklassen. Han fullførte i Norge reformasjonens verk med å bryta ned «arbeidsdelinga» mellom dei geistlege og almuen. Nå skulle det vanlege menneske vera heilag.

Hauge snakka om ein «apostolisk kommunisme» blant dei truande, og tordna mot presteskapet og byborgarane som sugde ut landsbygda. Altfor ukritisk har radikale her i landet slått seg til ro med borgaren Kielands utdriting av Haugianarane i «Skipper Worse».

Me må innsjå at me sjøl er kristne, like under overflata. Dei fleste av oss skal toppen gå to generasjonar tilbake i slekta, før den folkelege pietismen i ei eller anna form står der som ein moralsk kommando: Frykt Gud i tankar og gjerningar!

Me må forstå oss sjøl for å forstå andre

Å skjønna vår eigen religiøse bakgrunn og utvikla eit gjennomtenkt forhold til norsk kristendom er eit vilkår for å kunna opptre fornuftig i høve til religiøse rørsler frå andre kulturar.

For å læra å kjenna oss sjøl betre, på godt og vondt, treng me å studera historia til dei pietistiske lekmanns-

rørslene i Norge. Ikkje minst vil det læra oss mykje om fordommene våre, som blir viktig om me skal få eit avbalansert forhold til andre kulturar.

Ikkje berre det — me treng ikkje minst eit avbalansert forhold til våre «eigne» religiøse. I norsk radikal tradisjon finst ei fordomsfull avvising av alt som smaker av religiøsitet — ei avvising som blander saman ulike religiøse strømnningar uansett klasseinnhald, og som stenger for sjölinsikt. Sjå berre på den sjølsagte stemplinga av kristne abortmotstandarar som generelt reaksjonære i «smørsyredebatten». Men kan me bygga opp ein bra revolusjonær politikk overfor religiøse klassefrender frå andre kulturar om me ikkje greier det overfor våre heimlege? Muslimane er undertrykte, javel, er norske vestlandske, sørlandske pietistar ikkje undertrykte?? Må folk frå bedehusmiljø forneakta bakgrunnen sin for å bli godtatt hjå oss? Kvifor er partiet vårt særleg svakt på Sør- og Sørvestlandet?

Korleis skal me stilla oss til politiske rørsler som framtrer som religiøse? Idealisme som sådan er me mot, men dette er eit filosofisk spørsmål og avgjer ikkje direkte den politiske karakteren av ei religiøs rørsla, her må det politisk analyse til.

Ser me t.d. på den islamske bølga som går over verda, må me analysera ho på to plan:

— For det fyrste er ho ei brei kulturell reising mot Vestens forsøk på å gjera sin kultur, si historie, sin litteratur, film, musikk, vitenskap, ja sitt verdsbilde — SINGUD — til den dominerande i resten av verda. Dette framstøtet har spela ei svært sentral rolle i å legitimera Vesten si politiske og økonomiske makt gjennom 150 år.

— For det andre er ho sjølsagt knytta til innanlandske interesser, og er såleis skilt i mange retningar med ulikt innhald. Ho blir brukt av herskarane til å legitimera si makt, som t.d. av militærregimet i Pakistan, og Saud-familien på den arabiske halvøya. Grupper innan borgarskapet med nær tilknytning til den religiøse eliten brukar Islam til å styrka si stilling mot andre meir verdsleg- og vestleggjorte. T.d. gjeld dette høgrefløyen i dei Muslimske Brørne i Egypt. Andre retningar slåss for å fjerna sosial og nasjonal undertrykking, t.d. Hizbullah i Libanon, den Islamske Tendensen i Tunisia og den radikale islamske fløyen i Egypt.

Som kommunistar ønsker me at Gud skal sjå seg sjøl i speilet og erkjenne kven han er. Men til så lenge må me samarbeida med han når han er på folkets side og slåss mot han når han tar sida til herskarane. Prøver me å nekta for at han finst, å le han bort, er det nok stor fare for at det går med oss som med mannen:

**Og mannen han ville fra nissen flytte
men reisen ble ham til ingen nytte
for høyt på vognlasset nissen lo
jeg tror vi flytter i dag vi to**

RELIGION OG POLITIKK

Den norske m-l-bevegelsen — de nye verdens- mesterne?

Ville vi vært like uinteresserte i erfaringene til eksil m-l'ere hvis de hadde kommet fra Belgia i stedet for fra Iran, spør forfatteren. Han mener vi har mye å lære av problemene de iranske kameratene fikk da revolusjonen viste seg å ikke følge den marxistiske læreboka.

Av Per Håkonsen

Vi går inn i ei tid som peker fram mot store forandringer: EF vokser fram som en ny stormakt, der kapitalkonsentrasjonen frambringer arbeidsløshet og sosial nød. Dette vil også ramme Norge, enten borgerskapet klarer å få oss inn i EF som medlemsstat eller som «tilpasset» EFs indre marked. Industrialismens miljøsynder blir synligere. Klimaendringer, skogdød, algekatastrofer, skjulte genetiske skader vil ramme oss økonomisk og det vil påvirke folks tanker. Mange utviklingsland er på vei mot store øko-katastrofer. Virkningene av den eksplosive økono-

RELIGION OG POLITIKK

miske veksten i Øst-Asia er det ikke lett å forutsi dag, annet enn at dette vil forsterke og framskynde de globale miljøproblemene.

Alt dette vil bety at herskerklassen får økonomiske og politiske problemer, og da kan det oppstå revolusjonære situasjoner. Men det er ikke gitt at vi får vellykkede revolusjoner. Det er heller ikke gitt at vi får klassiske sosialistiske revolusjoner med arbeiderklassen i spissen under ledelse av et kommunistisk parti.

Når borgerskapet ikke lenger kan herske på den gamle måten, vil det prøve å herske på nye måter, gjennom andre ideologier. Vi ser at reaksjonære krefter styrker seg. Men det er ikke gitt at klassisk fascisme blir borgerskapets alternativ til dagens samfunnsorden.

Hva om vi får en annen type revolusjon? En revolusjon som gjør at vi får en annen type statsmakt å forholde oss til og analysere klassebasen til? Utenkelig? La oss se litt på de iranske kameratenes erfaringer. Det finnes mange iranske m-l'ere i Norge, men til nå har vi vært lite interessert i erfaringene deres.

Sjah-styrets fall

Fram mot sjahens fall i Iran grodde det fram flere store marxist-leninistiske organisasjoner tillegg til det tradisjonelle Moskva-tilknyttede Tudeh-partiet. Kimen til disse var utbrytergrupper fra Tudeh-partiet på 60-tallet. (Tudeh-partiet utviklet seg til et reformistisk parti som støtta den parlamentariske veien til sosialismen. Mange av medlemmene deltok i kampene under revolusjonen i Iran, Teheran-partiet hadde 6000 industriarbeidere som medlemmer. Men den politiske linja til Tudeh gjorde at partiet ikke spilte noen rolle som revolusjonær kraft.)

Gjennom vestlige media fikk vi inntrykk av at det var et reint religiøst opprør som førte til sjahens fall. Det er ikke tilfelle. Sjahen baserte seg på olje-økonomi. Han bygde opp et nytt lojalt borgerskap på denne basisen. De tradisjonelle iranske håndverks-næringene og handels-borgerskapet i basarene tapte terreng, og folket fikk ikke nytte godt av olje-pengene. Men det ble bygd opp et godt utdanningssystem, der opptak til universitetene skjedde på grunnlag av karakterene ved en landsomfattende opptaksprøve. Dermed åpnet universitetsstudiene seg for mange flere enn barn av borgerskapet, og universitetene ble arnested for revolusjonære (altså omtrent som i Vest-Europa noen år før).

Samtidig vokste den islamske fundamentalistiske bevegelsen. Intellektuelle muslimer utviklet en ny-islamsk samfunnskritikk. Hovedelementet var at vestens samfunnsorden og tenkemåte ikke var et holdbart fundament for utvikling av Iran. Blant folket var det økende motstand mot sjah-styrets forherligelse av alt som var vestlig. I tillegg til presteskaper (som i mange år hadde vært i opposisjon til sjah-styret) var basar-eierne kjerna i den islamsk-inspirerte motstanden.

Det avgjørende støtet mot sjah-styrets makt var streiken blant oljearbeiderne. Dette var en politisk streik — en streik for demokratiske rettigheter. Alle i Iran var klar over at sjahstyret var 100% basert på olje-økonomien. Over hele landet blei det samla inn penger til de streikende olje-arbeiderne. Folk forsto at nå hadde de muligheten til å ta strupetak på det forhatte sjah-diktaturet.

Sjahen forsøkte å dempe uroen ved å utnevne statsministre fra de forskjellige fraksjonene av borgerskapet i Iran. Da det ikke hjalp, kom turen til den islamske bevegelsen med Khomeini i spissen. Store deler av borgerskapet krevde Khomeini som leder etter at de forsto at de ikke kunne regjere sjøl. Den islamske bevegelsene hadde et sterkt nettverk med moskene som lokale kraft-sentra. De religiøse lederne gikk i spissen for å samle folkemassene i Teheran til en eneste svær demonstrasjonsbølge som førte til at hæren gikk i oppløsning innenfra og Sjahen forsto at hans tid i Iran var ute.

De iranske marxist-leninistene

De marxist-leninistiske organisasjonene deltok aktivt og gikk til dels i spissen sammen med Mudjahedin da sjahen blei styrt. (Mudjahedin er tilhengere av Islam, men ønsker en ikkeislamsk stat, en slags vestlig borgerlig-demokratisk modell. Mudjahedin var en massebevegelse under og etter sjahens fall, men bevegelsens terroraksjoner og allianse med regimet i Irak har sansynligvis svekket deres innflytelse og oppslutning kraftig. De iranske ml-erne ser på Mudjahedin som en småborgerlig bevegelse.) I ca. 14 mndr. arbeidet venstrebevegelsen åpent politisk. Fra og med utbruddet av krigen mot Irak blei de forbudt og brutalt undertrykt.

RELIGION OG POLITIKK

Hva vet vi om Irans ml-ere? Hva kan vi lære av deres erfaringer?

Jeg skal forsøke å gi noen svar på disse spørsmåla utfra hva jeg kjenner til. Jeg er ikke kompetent til å skrive den iranske ml-bevegelsens historie. Jeg skriver utfra hva jeg mener er interessant for kommunister i Norge. En bevegelse som kunne samle 100.000 til demonstrasjoner i Teheran uten frontorganisering fortjener vår oppmerksomhet i langt større grad enn det som har vært tilfelle. (Det er motstridende oppfatninger og vurderinger iranske ml-ere imellom. Det er ikke sikkert at alt jeg legger fram er 100% korrekt, men jeg mener de historiske og politiske hovedlinjene er riktige).

Før sjaens fall kan vi dele den iranske ml-bevegelsen i to hoved-deler, «2.linje» og «3.linje». Tudeh-partiets politikk blir gjerne kalt «1.linje» blant iranske ml-ere. 2.linje var i første rekke Fedayin-bevegelsen. 3.linje var maoistiske grupper.

FEDAYIN KALQH (Folkets frihetskjemper) hadde utspring i Tudeh-partiets ungdomsorganisasjon på 60-tallet. På 70-tallet vokste bevegelsen kraftig i universitetsmiljøet i Teheran og andre større byer. De er noe misvisende blitt kalt trotskister. Jeg tror det er mer riktig å sammenlikne dem med Che Guevaras ideologi. De var ikke tilhengere av Maos 3-verdner teori, og de var uenige i Kinas utenrikspolitiske linje. De så ikke på Iran som et klassisk 3.verden-land. Men mange av dem anerkjente Mao som en kommunistisk klassiker. Med Che Guevaras ideologi mener jeg tanken om at en avantgarde eller fortropp skal inspirere folket til revolusjon gjennom at de heltmodig går i spissen. Navnet vitner også om denne tankegangen.

Flere år før revolusjonen i 1979 var Fedayin-bevegelsen inspirert av Maos folkekrig-teori, og spredte skrifter om denne. Bevegelsen prøvde å opprette gerilja-soner i skogområdene nord i Iran oppe ved Det Kaspiske Hav. Dette var et tradisjonelt Shah-fiendtlig distrikt. Men bevegelsen undervurderte behovet for politisk arbeid i området før de starta gerilja-krig. Sjah-styret satte inn massive tropestyrker og knuste gerilja-bevegelsen fullstendig. Etter dette forlot bevegelsen teorien om å omringe byene fra landsbygda, og satsa på politisk arbeid og til dels gerilja-aksjoner i de store byene.

Organisasjonen vokste raskt før og etter sjahens fall. De hadde en hemmelig celle-organisasjon, der hvert medlem organiserte sympatisører. De hadde kandidat-medlemskapstid på ca. to år. De hadde «demokrati-bevegelser» blant f.eks. lærerne. (Det samme hadde Mudjahedin, og med større oppslutning.) Men de organiserte ikke fronter for reine reform-krav eller materielle krav. I den grad de deltok i andre politiske organisasjoner var det for å agitere for tilslutning til Fedayins generelle politikk. Sjøl om hovedtyngda av medlemmene var intellektuelle, dreiv de mye politisk arbeid blant arbeidere, og hadde celler på flere store industribedrifter

i Teheran-området rundt 1979/80. I tillegg til Teheran og andre større byer, var de politisk aktive i Kurdistan.

Blant fengsla fedayin-medlemmer etter nederlaget i geriljakrigen i nord oppsto det en bevegelse som kalte seg Rah Kargar (Arbeiderens Vei). De la hovedvekt på å analysere Iran som et fascistisk samfunn. De ser i dag på presteskapet som en slags kaste uten en sjølstendig sosial og økonomisk basis. Forøvrig hører de til «2.linje».

PEIKAR (Kamp) var maoister. Ei utbrytergruppe fra Tudehpartiet på 60-tallet danna en maoistisk organisasjon som kalte seg «De iranske arbeideres og bønders kommunistiske parti», eller Tufan (Tyfon/Hvirvelvind). De slo seg seinere sammen med ei marxistisk utbrytergruppe fra Mudjahedin og danna Peikar. Deres hovedlinje var å organisere folk til kamp, ikke kjempe på vegne av folket.

I motsetning til Tudeh og Fedayin mente de at det var mulig å gjennomføre en sosialistisk revolusjon direkte i Iran, uten en nasjonal-demokratisk mellomfase. Videre mente de at hovedbasen i Irans økonomi var føydal,

RELIGION OG POLITIKK

ikke kapitalistisk, slik Tudeh og Fedayin mente (det er mulig dette ikke er helt korrekt). Peikar var den største maoist-gruppa, det eksisterte flere mindre. AKP har tidligere hatt kontakt med en maoistisk student-organisasjon med navnet Ransh-Bar. Maoistene forfektet 3-verdener-teorien, men antagelig på en noe annen måte enn hva vi legger i dette begrepet. De så det som avgjørende å underordne sin egen kamp kampen mot supermaktene. (Under EF-kampen i Norge i 71-72 var det åpenbart at Kina ønsket et stort og sterkt EF som motvekt til supermaktene, men den unge ml-bevegelsen i Norge tok sitt EF-standpunkt ut fra hva som tjente det norske folket. Hadde vi fulgt de iranske maoistenes kurs, ville vi sannsynligvis støtta Kinas syn og i hvert fall ikke gjort kampen mot EF til en sentral oppgave.)

Maoistene blei skarpt forfulgt av Sjah-styret, og var sterkt svekka og dårlig organisert under revolusjonen i -79. (Det er mulig at de ikke hadde en like stram celleorganisering som Fedayin.) Peikar og Ransh-Bar eksisterer neppe som egne organisasjoner i dag.

I Kurdistan var — og er det fortsatt — en maoist-organisasjon som heter Kumuleh. Kumuleh og andre maoist grupper rundt om i Iran har i seinere tid slutta seg sammen i «Det iranske kommunistparti». (Navnet kan forveksles med det offisielle navnet til Tudeh-partiet).

Splittelsene

Etter sjahens fall blei det uenigheter innad i Fedayin om synet på den nye statsmakta, og på hva slags kampmetoder som var riktig å anvende. Et klart mindretall mente at det var nødvendig å fortsette med væpna kamp. De dannet organisasjonen Cherikhaye Fedayin (cherik-haye = gerlilja), og fortsatte hovedsaklig sin virksomhet i Kurdistan. Disse mente m.a.o. at et nytt borgerskap hadde tatt makta, og at politisk kamp ikke var tilstrekkelig.

Resten av organisasjonen støttet kurdernes væpnede frigjøringskamp, men ville utnytte de legale mulighetene for politisk kamp. Deres analyse av klassegrunnlaget til den nye statsmakta er noe uklar. En del så på basarborgerskapet som det viktigste klassegrunnlaget for den nye statsmakta. Andre så på den nye statsmakta som et uttrykk for klasseinteressene til småborgerskapet.

I de første åra etter revolusjonen foregikk det en intens politisk aktivitet i Iran. Mange retninger konkurrerte om å få framgang og makt. Hver dag var det demonstrasjoner og nye politiske utspill. Alle var enige om at USA var hovedfienden. Sjøl om ml-organisasjonene formelt kunne jobbe åpent politisk, blei de utsatt for arrestasjoner og overgrep fra den islamske revolusjonsgarden (Pastaran). Pastaran blei i første rekke rekruttert fra fattige unge menn i Sør-Teherans slumstrøk. Disse hadde vokst kraftig under shah-styret p.g.a. innflytting fra landsbygda.

Mangelen på front-organisering for mer begrensa krav gjorde at det blei et skarpt skille mellom de som trodde på Gud og de som var kommunister. Det kom overraskende på den iranske ml-bevegelsen at religiøse fundamentalister skulle bli deres hovedmotstandere.

Lenge før Irak gikk til angrep på Iran, var den politiske krigen igang — Khomeini oppfordret shia-muslimene, som utgjør drøye 50% i Irak, til å gjøre opprør mot det sunni-dominerte styret. Spesielt reiste han paroler om en religiøs frigjøring av An Najaf, en by i Irak der shia-muslimenes største helligdom ligger. Da krigen brøyt ut, blei ml-organisasjonene uten varsel brutalt undertrykt. Det begynte med at en ml-demonstrasjon i Teheran blei angrepet med geværskaller av revolusjonsgarden, og avisene offentliggjorde lister over ml-ere som var henrettet i fengselet — uten dom. Det var særlig ml-bevegelsens diktere og kulturarbeidere det gikk utover.

Innen Fedayin var det stor uenighet i synet på krigen. Majoriteten mente Iran kjempet en rettferdig nasjonal forsvarskrig — så lenge den foregikk på Iransk jord.

RELIGION OG POLITIKK

Minoriteten mente krigen var en følge av at Iran var leda av et imperialistisk borgerskap — at Irak gikk til angrep spilte en underordna rolle. (Majoritet og Minoritet henspiller her på splittelsen i bevegelsens sentralkomite, hvem som utgjorde flertall og mindretall blant medlemmene vet vel ingen.) Uansett hvor enige medlemmene måtte være om resten av politikken, så måtte denne uenigheten føre til en dyp og bitter splittelse: Majoritetsfraksjonen var tilhengere av å dra til fronten og slåss for statmakta, Minoritetsfraksjonen var motstandere av å forsvare statsmakta og dermed mot å delta i krigen.

«3.linje» sto samla om en fordømmelse av krigen fra første dag. Bevegelsen hadde to sentrale slagord: «Den som er mot demokrati kan ikke være mot imperialismen» og «Den som er fiende av folket kan ikke være fiende av imperialismen».

Under og etter revolusjonen klarte aldri ml-bevegelsen å samle seg i en felles Venstre-front. Dette reduserte deres samla slagkraft, og gjorde det lett for det nye styret å forfølge og nedkjempe ml-grupperingene en etter en. Dette er en viktig erfaring!

I eksil er den iranske ml-bevegelsen splittet i mange smågrupperinger. En fraksjon av Fedayin-Majoritet har tilnærma seg Tudeh-partiet. Kjerna i Fedayin-Minoritet røyk ut i et væpna internt oppgjør i Kurdistan. I Iran blir mange fengsla og henretta. Omfanget og innholdet i aktiviteten inne i Iran er det vanskelig å danne seg et bilde av, men ml-erne har neppe mye politisk spillerom i dagens Iran.

Kan vi lære noe av de iranske kameratene?

Hva har så dette med oss å gjøre? For det første har vi rett utafør vår egen stuedør kamerater med et vell av erfaringer i å organisere illegalt politisk arbeid og erfaringer med å kombinere åpent politisk arbeid med illegal organisering. De gjorde helt sikkert ikke alt rett, noen erfaringer er ikke mulig å overføre til norske forhold, men det skulle være mer enn nok erfaringsmateriale å øse av. Det viktigste mener jeg er å lære av de problemene de iranske kameratene kom opp i når de skulle analysere klassesetilhørighet og klasseinteresser under og etter en revolusjon som ikke fulgte den marxistiske læreboka. Her ligger hovedårsaken til splittelsene.

En annen viktig lærdom: De iranske ml'erne var i hovedsak intellektuelle. Sjel om de dreiv politisk arbeid i arbeiderklassen, så hadde de aldri noe som kan sammenliknes med vår proletariseringsskampanje. Resultatet var at de var avsondra fra og fortsto ikke den raske «fundamentaliseringa» som skjedde i arbeiderklassen. (Jeg trur ikke de iranske arbeiderne utgjorde spydspissen blant fundamentalistene, men som klasse hadde de ikke noen politikk/ideologi mot fundamentalismen, og blei derfor dratt mot denne ideologien.) Gradvis blei de opposisjonelle intellektuelle drevet ut av universitetene, mange

måtte da proletarisere seg for å få et levebrød. Men da var det for seint å ta opp kampen om det ideologiske hegemoniet i arbeiderklassen, ml-bevegelsene var illegale og kunne ikke ta åpen kamp om politiske og ideologiske spørsmål. (Det er mulig at maoistene hadde en proletariseringsslinje på 70-tallet, der de la vekt på at et arbeiderflertall i partiet var nødvendig for å kunne bevare partiet som et revolusjonært arbeiderparti).

Nok en lærdom: Jeg har tidligere sagt at Fedayin-bevegelsen var uenige med maoismen. (Med maoisme menes Kinas Kommunistiske Partis politikk slik den blei presentert i 60- og begynnelsen av 70-åra.) Dette var noe som blei slått fast tidlig i Fedayins utvikling. De fleste medlemmene hadde aldri lest noen av Maos skrifter, og aldri tatt del i reelle for/mot-diskusjoner om maoismen. Hva med oss: Er det slik at flertallet av AKPs medlemmer er avskåret fra viktige kommunistiske teoretikere fordi den norske ml-bevegelsen på et tidlig tidspunkt dro opp skillelinjene for hva som var akseptable klassikere i den kommunistiske teorien?

Som kommunistisk bevegelse i et borgerlig-demokratisk Norge har AKP alltid hatt en sikkerhetspolitikk for å verne organisasjonen dersom vi blir utsatt for forfølgelse av den herskende klassen eller av en okkupant. Men hva skal vi beskytte oss mot? Hvordan foregår i praksis forfølgelse av revolusjonære i en situasjon der reaksjonære ider vinner innpass i folket? Dette kan de iranske kameratene fortelle mye om. Men gidder de som jobber med slike spørsmål i AKP å snakke med iranske ml'ere om dette, og anse dem som kamerater som kan noe om disse spørsmåla?

De iranske kameratene har deltatt i en revolusjon. Hvordan foregår dette i virkeligheten? Hva tenker folk som deltar? Er de livredde? Skjer det hele som i en drøm, slik at du etterpå ikke begriper at du kunne være så modig? Hvordan reagerer folk i demonstrasjon som blir beskutt? Hvordan organiserte ml'erne seg under sjølvbe revolusjonen? Hvordan klarte de å opprettholde demokrati og politiske diskusjoner i organisasjonen når en måtte forholde seg til nye situasjoner og nye politiske utspill nesten daglig? (Eller klarte de det ikke?) Var det reelle enhetsbestrebelsler mellom venstre-grupperingene, eller var alle grupper mest opptatt av å bevise at ens egen kurs var den 100% riktige? Et vell av spørsmål...

Det iranske eksil-miljøet i Norge er foreløpig lite utadretta, lite interessert i å delta i den norske samfunnsdebatten. Jeg er overbevist om at dette vil snu seg. Etterhvert som en flyktning innser at en må oppholde seg lenge i et land, ja kanskje for alltid, vil en også finne ut at en har sine interesser å forsvare i det landet en bor. Men er det bare de iranske kameratenes skyld at de fleste av dem avsondrer seg fra den norske venstresida? Eller er det like mye vår feil? Ville vi vært like uinteresserte dersom det var snakk om tyske eller belgiske kamerater i eksil?

Scenario år 2005 — «kommunismens mareritt»

Kristen fundamentalisme spiller her en avgjørende rolle i et alternativt europeisk revolusjonsforløp. Er dette en røverhistorie? Dete spørsmålet overlater vi til våre lesere.

RELIGION OG POLITIKK

Av Per Håkonsen

I Røde Fane nr. 3/88 skriver Jon Ivar Elstad et revolusjonsscenario som et motstykke til scenarioene i boka Scenarier år 2000. Det ville være bra om Elstads scenario «slår til». Men han sier sjøl at *«...historias forløp avviker likeså ofte fra det «mest sannsynlige» som tipperesultatene fra de såkalte eksperttips»*.

La oss tenke oss et annet revolusjons-scenario enn Elstads. Dette er ikke et forsøk på å lage et scenario som er det mest sannsynlige, men et forsøk på å vise hva jeg mener med at vi kan oppleve helt andre revolusjoner enn de som følger den marxistiske læreboka.

1990-95: Frontene dannes

Det blir klart for alle at øko-katastrofene bare vokser. Miljøbevegelsen vokser, men er ideologisk delt. Noen grupperinger retter hardt skyts mot kapitalismen som system, andre jobber for å reformere kapitalismen til en økologisk forsvarlig kapitalisme. Kapitaleiere som satser innen miljøvern-bransjer gjør felles sak med miljøvernere mot deler av det tradisjonelle borgerskapet med basis i eksportnæringene.

Samtidig gror spirene til miljø-terrorisme fram: Hemmelige grupper saboterer industribedrifter, andre terroriserer privatbilistene med hærværk på parkerte biler, sukker på tanken, punkteringspiger på veiene o.l.

Framveksten av EFs indre marked og Norges tilpasning til dette fører til voksende arbeidsløshet og kraftige nedskjæringer på sosialbudsjettene. De rike blir rikere, godt kvalifiserte folk rykker opp på EF-lønnsnivå. Innen fagbevegelsen er det tegn til alvorlig splittelse:

Industriforbunda med tyngdepunkt i eksportindustrien blir mer og mer seg sjøl nok. Arbeiderne i eksport-industrien får høyere utdanningsnivå og identifiserer seg stadig mer med sin egen bedrift isteden for med arbeiderklassen. Sosialdemokratene har et solid grep om fagbevegelsen på de fleste

eksportbedriftene. De typiske hjemmemarkedsforbunda, med Næring & Nytelse og Transport i spissen står for en radikal lønnskamppolitikk. Venstre-sosialdemokrater og revolusjonære erobrer stadig nye posisjoner i disse forbunda. Det nye Fellesforbundet spenner over både eksport- og hjemmemarkedsindustri, og har store indre rivninger. I forbunda innen offentlig sektor er det store stridigheter, men høyresosialdemokratene klarer å beholde makta. Innbakt i denne splittelsen ligger det også en kjønnskamp: Menn dominerer i eksportindustrien, kvinner innen flere av de mest radikale forbunda. Innen offentlig sektor har fortsatt menn de fleste posisjonene.

De kristen-fundamentalistiske bevegelsene er i vekst. Menigheter med utspring i USA rekrutterer blant de utslåtte i samfunnet og blant ungdom, mens de mer etablerte menighetene utenfor statskirken fortsatt rekrutterer blant samfunnets vellykkede. Innenfor statskirken gror det fram et radikalt miljø for anti-rasister og system-kritikere, men de konservative beholder sine ledende posisjoner. Abort-motstanderne er på offensiven med kristen-fundamentalistene i spissen. Deler av miljøbevegelsen engasjerer seg på deres side utfra et prinsipielt livsrett-syn. De første voldlige anti-abort-aksjonene finner sted mot unge jenter som nylig har tatt abort.

Ved Stortingsvalget i 1993 får en rød-grønn venstrefront 15% av stemmene. AKP deltar i denne valgfronten sammen med venstresosialdemokrater, enkelte SVere, NKP og deler av miljøbevegelsen. Fronten inneholder mange motsetninger. Det er uenighet om betoninga av kvinnepolitiske krav, og det er uenighet mellom miljøaktivister og endel fagforeningsaktivister. DNA beholder regjeringsmakta i samarbeid med Senterpartiet, SV og enkelte av representantene fra den rød-grønne venstrefronten. Etter Stortingsvalget dannes det et nytt parti av NKPere, venstresosialdemokrater fra DNA og utbrytere fra SV med rot i fagbevegelsen. Også enkelte AKPere med rot i fagbevegelsen slutter seg til dette partiet, som tar navnet Sosialistisk Arbeiderparti. SV er i sterk tilbakegang, SU har vedtatt å bli en partipolitisk uavhengig ungdomsorganisasjon.

Både AKP(m-l) og RU vokser. RV øker representasjonen sin ved kommuneog fylkestingvalga i 1991, men ikke så mye som den prosentvise fram-

RELIGION OG POLITIKK

gangen skulle tilsi, fordi flere kommuner har skåret ned på antallet i kommunestyret. Men partiet sliter med mange uavklarte spørsmål. Miljøaktivistene krever en klar fordømmelse av Kinas vei, pga. avskogingen av Tibet og den kraftige økningen i industriforurensingen. Andre deler av partiet rygger tilbake for en skarp og entydig fordømmelse. Partiet rekrutterer mest kvinner, men taper terreng i kjerneproletariatet til fordel for Sosialistisk Arbeiderparti. Kjerneproletariatet er i tilbakegang antallsmessig og fortsatt dominert av menn, mange av de tradisjonelle eksportbedriftene er under utvikling. Noen få melder seg ut og over i Sosialistisk Arbeiderparti, noen fordi de mener AKP har satt kjønnskampen over klassekampen, andre fordi de mener AKPs miljøpolitikk hindrer partiet i å reise kjerneproletariatet til kamp mot industrisering.

Partiet klarer ikke å konkludere debatten om partimodellen. I realiteten drives partiet lokalt etter svært forskjellige modeller, mens partiet sentralt drives omtrent slik som nå. Forran kommunevalgene i 1995 er det store stridigheter om å stille på RV-plattform eller som Rød-Grønn Venstreallianse. Debatten konkluderes ikke fordi de andre partnerne i Venstrealliansen vil stille egne lister. RV oppnår omtrent samme resultat som i 1991.

RU vokser og får en løsere struktur, og har mange felles aksjoner med SU. Det kommer for dagen at enkelte RU-ere har deltatt i hemmelige miljøterror-aksjoner. Etter sterke reaksjoner fra AKP blir disse ekskludert. Etter flere plutselige omvendelser av RU-medlemmer til religiøs fundamentalisme vedtar RU å gjennomføre en grundig filosofi-debatt.

Flyktningestrømmen til Norge skrumper inn p.g.a. EFs samordning: avvisning i ett EF/EFTA-land betyr automatisk avvisning i de andre. En del av flyktningene og innvandrerne blir godt integrert i det norske samfunnet. Noen etablerer seg som forretningsdrivende og identifiserer seg mer med sin klasse enn sin etniske tilhørighet. Andre gjør en god intellektuell karriere. Spesielt i de store byene havner mange flyktninger og innvandrere blant samfunnets utslåtte, dette gjelder særlig barn av innvandrere. Myndighetene fokuserer på de vellykkede innvandrerne, og reduserer sin innsats mot rasismen. Det er først og fremst de utslåtte i byene som blir utsatt for rasistiske overgrep.

1995-2000: Handelskrig og økende fattigdom

Motsetningene mellom de store imperialist-blokkene blir skarpere, handelskrigen er i full gang. Etter en down-periode er Sovjet-Unionen igjen på offensiven, men nå i en mer strømlinjeformet variant, med vekt på handel og diplomati. I EF nytter mange undertrykte nasjoner nedbygginga av statsgrensene til å markere seg som folkeslag. Baskere, katalanere, walisere m.fl. reiser krav om regionalt sjølstyre og valg av egne representanter til EF-parlamentet. EF-hæren er nå en realitet, Balkan og Nord Afrika blir trukket inn i EFs militære interessefære.

I Norge skjerper motsetningene seg. Fattigdommen blant de utslåtte øker, Norge er nå fullverdig EF-medlem. AKP har fortsatt en løs allianse med Sosialistisk Arbeiderparti og deler av miljøbevegelsen. Konfliktene med de religiøse grupperingene blir skarpere. Etter Stortingsvalget i 1997 sitter en EF-allianse av Sosialdemokrater og konservative med regeringsmakta, men de er avhengige av støtte fra Krf, et parti som har indre stridigheter mellom konservative EF-tilhengere og fundamentalister som vil melde Norge ut av EF. Over hele Europa går det religiøse vekkelser — grensene mellom religiøse bevegelser og miljøbevegelser er flytende.

Det blir stadig klarere for ledelsen i AKP at partiets problemer er ideologiske. Partiet slåss for miljø og bedre materielle levekår, og konkurrerer med bevegelser som sier at en må prioritere — en kan ikke få både i pose og sekk. Kristne fundamentalister oppretter kollektiver der de deler alt og lever etter det som AKP sier er sitt ideal, men ikke vil praktisere før etter revolusjonen. Partiet er førende i kvinnekampen. Men etterhvert som økonomien blir strammere blir kvinnekampen stadig mer defensiv, dette tærer hardt på kreftene til partijentene. Abortkampen blir stadig mer tilspisset p.g.a. de nye diagnostiseringsteknikkene. Isteden for en kamp om retten til bestemme over sin egen kropp blir det en kamp om etikk: for eller mot retten til å stoppe et svangerskap der diagnosen viser at barnet vil bli fysisk eller psykisk handicappet.

Å reise en større ideologisk debatt om disse spørsmåla kan lett føre til splittelse, dette vil ledelsen i det lengste unngå.

RELIGION OG POLITIKK

2000-2005: Nedgangstider og opprør

Flere steder i EF utvikler det seg generalstreiker. Militante miljøbevegelser okuperer både bedrifter og jordbruksområder. Enkelte religiøse bevegelser utvikler hierarkiske organisasjoner der lederne samler både makt og rikdom på få hender. Andre danner kollektiver både i byenes slumstrøk og på landsbygda, der alle deler alt likt etter prinsippene i de kristne ur-menighetene.

EF vikler seg inn i kriger på Balkan og i Nord-Afrika. For første gang i moderne tid opplever vi at norsk ungdom blir drept i aktiv krigføring i en «meningsløs» krig. En militærnekterbevegelse skyter opp med rekordfart. Mange vernepliktige på permisjon blir overtalt til ikke å dra tilbake til forlegningene. Politiet kan umulig klare å spore opp flere enn en brøkdel av alle de som deserterer. Siden grensekontrollen er opphevet innad i EF er det ikke noe problem å dra til områder som fundamentalister eller miljø-okupanter kontrollerer.

I Norge samles deler av miljøbevegelsen og deler av de religiøse seg i en hierarkisk og militant organisasjon som tar navnet Redd Jorden. Ved stortingsvalget i 2001 er det svært lav deltagelse, det er ikke mulig å danne regjering. EF-kommisjonen utnevner en administrasjon av konservative og sosialdemokrater, altså en EF-allianse uten Stortingsflertall.

2005: Sammenbrudd og opprør

I 2005 kommer sammenbruddet i EF: Kommisjonen oppløser EF-parlamentet med militærmakt og arresterer flere av lederne innen miljøbevegelsene og de religiøse fundamentalistene. I enkelte områder innen EF bryter det ut opprør.

I Norge tar en allianse av religiøse fundamentalister og Redd Jorden makta fra EF-kommisjonens administrasjon gjennom et statskupp. Væpnede grupper utgått fra miljøterrorister og religiøse fundamentalister tar kontrollen over administrasjonsbygg og andre samfunnsinstitusjoner i de større byene — det er uklart hvordan de har blitt væpnet. Mange av borgerne og de gamle statslederne er alt i ferd med å forlate landet. I de fleste kommunene holdes det folkemøter som erklærer sin støtte til «Anti-EF-revolusjonen».

AKP og Sosialistisk Arbeiderparti blir holdt utenfor kuppet, men flere steder forsto AKP at noe var i gjære og fikk slengt seg på lasset gjennom lokale avtaler. AKP og de andre partiene blir avkrevd en lojalitetserklæring til det nye styret. Landsdelsadministrasjonen og «Lev I Nord»-bevegelsen i de tre nordligste fylkene tar imot et tilbud fra Sovjet-Unionen om en egen handels- og utviklingsavtale. (AKP deltar i Lev I Nord og går mot forslaget, men blir nedstemt). EF-kommisjonen konsentrerer seg om å ta kontrollen over gass-feltene i Nordsjøen ved hjelp av marinestyrker. EF-hæren har ikke kapasitet til å okkupere Sør-Norge. Det er åpenbart at Sovjet hadde forhåndsklart Nord-Norge-framstøtet med EF-kommisjonen. Til gjengjeld holder Sovjet seg unna Balkan, med en garanti om at Dardanellene demilitariseres.

AKP samles til landsmøte. Dette er en skjebnetime for partiet. Å si nei til en lojalitetserklæring er det samme som å bli erklært som et statsfiendtlig og illegalt parti. Å si ja til lojalitetserklæring er det samme som å godta et styre som ikke har noen parlamentarisk basis, og godta en deling av Norge. Hva slags klassebasis har egentlig det nye styret? Har det foregått en revolusjon eller et statskupp?

Er dette en røverhistorie? Bare vill fantasi? Eller er dette et langt mer tids-typisk framtids-scenario enn Elstads? Har vi en revolusjons-strategi som tar hensyn til den tida vi lever i, eller sitter vi fast i en revolusjonsstrategi for mellomkrigstidas Europa?

En optimistisk, nasjonal industri- politikk

Trond Andresens forslag til industripolitisk program ble vedtatt på RV's landsmøte i april 1989. Her utdyper han for og mot argumentene i diskusjonen om hvorvidt det er mulig å føre en progressiv industripolitikk i Norge i dag. I neste nummer av Røde Fane bringer vi et tilsvar til Andresen fra Taran Sæther.

Av Trond Andresen

VALGET

Våren 1989 kan følgende slås fast: I Norge er produksjonsarbeidere (for ikke å snakke om bønder!) noe man rynker på nesa av. Utenom olje er de eneste «virksomheter» som duger utenlandsinvesteringer og turisme. Inntil nylig var også varehandel, bank og finansvirksomhet svært i vinden, men der sprakk ballongen fullstendig i 1988. Utviklinga er helt klar: Norge, som allerede før olja var svært avhengig av import, skal bli enda mer ensidig og uproduktiv i sin økonomi. De private og statlige makthavere snakker om at vi ikke må bli for avhengige av olja, men har sjøl få alternativer for produktiv virksomhet. Det er typisk at når Høyres Per Kristian Foss diskuterer Jernverket på TV, og skal legge fram et forslag til alternativ sysselsetting så sier han bare noe diffust om «service»-bedrifter (Flere moteforretninger? Video-utleie? Tre alpinanlegg? Helikopterbase for frakting av rike turister til nærmeste fjelltopp? Konferansesenter med boblebad og framvising av «ekte gammel rallarkultur» i nattklubben?). DNA's utspill om flytting av NRK's lisenskontor som plaster på såret er ikke stort bedre. Felles for toppsjiktet i sosialdemokratiet, de øvrige politikere og kapitaleierne er følgende ideologi: Tradisjonell industriproduksjon i Norge er håpløst.

Kapitaleksport

Derfor tillates også eksport av kapital ut av landet i stor stil, slik som Elkems oppkjøp av ferrosiliciumindustri i andre land, Hydros oppkjøp for skaffe seg kunstgjødselmonopol, Norcems fem milliarders (!) oppkjøp av Castle Cement i England, Dyno industriens oppkjøp av sivil sprengstoffindustri i USA, og Kværners satsing på skipsbygging i Glasgow etter at de har lagt ned verftene i Moss og Fredrikstad. Med Tandberg-avviklinga for flere år siden, røyk det meste av norsk produksjon av radio-, TV- og HI-FI-utstyr. Norsk telefonproduksjon er i fare, Elektrisk Bureau mener det er for dyrt å lage telefoner i Norge. Norsk skipsproduksjon er i ferd med gå under i konkurransen med andre lands skipsfabrikker, eller bli kjøpt opp, uten noen garanti om å få drive videre etter at oppkjøper har sikret seg bedriftens kompetanse og marked. Klær og skotøy er nesten helt borte, og nyetableringer er her nærmest utenkelig, med unntak av enkelte forsøk med dyre fritidsklær for den internasjonale overklassen (dette kalles «å finne en nisje i markedet»).

Omstillinger?

Havbruk er kanskje det eneste produktive området som makthaverne er villige til satse på i fastlands-Norge. Havbruk kan gi omfattende aktivitet i kystdistriktene. Men denne bransjen er også usikker, med fiskesjukdommer og følsomhet overfor økende forurensning i sjøen. Bransjen er også svært konjunkturfølsom overfor et marked bestående av over- og middelklassen i

Vest-Europa og USA: Et vest-tysk fjernsynsprogram om antibiotika i norsk laks, og pang: Krise på flekken! Fastlands-Norge må ha flere bein å stå på enn havbruk.

I en situasjon med industriell impotens hos de statlige og private makthavere kan vi observere en del lattervekkende (eller skal vi gråte?) fenomener:

Politikere, næringslivs-topper og media som til kjedsommelighet messer «omstilling» som om dette ordet skulle være et trylleformular, og uten forklare folk hva de skal omstille seg til.

Et utall av «kampanjer» for distriktene og for enkeltkommuner hvor den eneste sysselsetting som oppstår er hos konsulenter, reklamebyråer, og hos de som trykker reklamebrosjyrer.

Et utall av seminarer, kurs, pressekonferanser som bare bidrar til sysselsette hotellbransjen og et stadig større skikt av levebrødpolitikere, byråkrater, informasjonssjefer og media-mennesker.

Hektiske oppslag i media hvis to personer i ei bygd organiserer seg og 6 andre til å strikke lusekofter (utmerket i seg sjøl, men det monner bare så lite).

Utkantkommuner som logrer for næringslivet, og er nær sagt villige til hva som helst for få arbeidsplasser (Distriktenes Utbyggingsfond og Namsos sponser STK for at STK skal legge ned produksjonen i Oslo og flytte den til Namsos). Industrien smiler i skjegget, spiller kommunene ut mot hverandre og forsyner seg i de slunk-

ne offentlige kassene. Men mange kommuner får ikke napp og sitter med renter og avdrag på dyre grunnlagsinvesteringer i industribygg, veier, tomter, havneanlegg som blir liggende brakk.

Markedsliberalismen

Årsaken til tingenes bedrøvelige tilstand er den internasjonale markedsøkonomiens nådeløse lov: Du skal ikke produsere en vare hvis den kan lages billigere i et annet land. For norske industriherrer er det bare to ting som kan gjøre det interessant å satse på allsidig gjenoppbygging av produktiv virksomhet i Norge:

Lønns- og sosiale vilkår på linje med England eller kanskje helst Portugal (rederne er her «banebrytere» med sitt internasjonale skipsregister!).

Massiv offentlig subsidiering av industrien (men ordet subsidier har en dårlig klang, derfor velger lederne i industrien å kalle det «rammebetingelser»; under den etiketten vil de mer enn gjerne ha offentlige midler).

Men slike «løsninger» kan ikke godtas. Det trengs en annen og mer positiv måte tenke på. En tenkning som ser på folk flest ikke som en kravstor utgiftspost for samfunnet, men som nyttige mennesker som kan skape verdier.

Punkter til en alternativ politikk

En alternativ politikk for å gjenreise og bygge ut allsidig produksjonsvirksomhet i Norge, må bygge på følgende punkter (motforestillinger behandles lenger ned):

1) Norge bør ha egen produksjon av de varer vi sjøl trenger, så lenge det ikke er naturgitte hindere mot slik produksjon (vi skal ikke dyrke kaffe og bananer). Men vi kan lage møbler, klær, ski, sko, vindkraftverk, kjøretøy, komfyrer, radioer, armeringstål, sveiseapparater, datamaskiner, vaskemaskiner, verktøy, fly, kort sagt det meste. «Omstilling» skal ikke lenger være en frase for dekke over rasering av bransje etter bransje, men i stedet få et reelt innhold: Modernisering av eksisterende bedrifter og etablering av nye. Slik omstilling vil også innebære storstilt videreutdanning av arbeidere til ny produksjonsteknologi.

2) Denne produksjonen må bygges ut og opprettholdes i følge en nasjonal plan, dvs. investeringene må dirigeres til de distriktene som trenger dem mest. Hvis samfunnet mener det trengs nye arbeidsplasser i Hammerfest, så legges den eneste vaskemaskinfabrikken i Norge dit hvis det er et slikt prosjekt som står for tur. Større transportkostnader veies opp av mindre samfunnsmessige utgifter fordi folk kan bli i, og flytte ut til, distriktene.

Kontroll med utenrikshandelen

3) Bedriftene må kjøres for fullt, da dette vil sikre over-

skudd, eller i verste fall gjøre underskuddet lite. Full kapasitetsutnyttelse sikres ved importbegrensende tiltak. Vi skal f.eks. ikke importere ståltyper som Jernverket har på lager eller kan levere til norsk forbruk ved utnyttelse av sin kapasitet. Regelen må være: Norsk produksjonskapasitet utnyttes fullt ut, import har en supplerende funksjon. Importbegrensninger kan skje i form av kvoteavtaler, lovregler om bruk av norske produkter (telefonmonopolet), subsidier eller skattelettelse er på egen produksjon, tollmurer, handelsavtaler med andre land (Alt dette er såkalt proteksjonistiske tiltak. Proteksjonisme er et skjellsord blant dagens økonomiske uppersteprester. Mer om det nedenfor).

4) Utenrikshandelen skal ikke som nå, balanseres ved vill kamp på det usikre eksportmarkedet for skaffe penger til mer import. Frihandelssystemet skaper en ond sirkel hvor norsk egenproduksjon bukker under i konkurranse med utenlandsk import, importen øker og dermed må landet eksportere mer for balansere utenriksøkonomien. Derfor kan eksportindustriens ledere diktere politikerne, uansett hvilke skadelige virkninger dette måtte ha for resten av landet. Nei, alternativet må være å minske importbehovet ved mer egenproduksjon, dermed minsker behovet for å eksportere, og vi kan satse på færre og relativt sikre eksportprodukter som vi har naturlige forutsetninger for. Vi blir mindre avhengige av svingningene på verdensmarkedet.

Sysselsettingen

5) Arbeidskraft til en allsidig industriproduksjon i Norge skaffes fra en arbeidskraftreserve på et par hundre tusen kvinner, ungdom, og trygdete som er reelt arbeidsføre. Spesielt i distriktene er denne reserven stor. Videre overføres arbeidskraft i titusener fra en uproduktiv og oppsvulmet finans- handels- og «service»-sektor. Antall

VALGET

kontorer og forretninger i pressområder reduseres. Omsetninga i de gjenværende forretningene øker og sikrer arbeidsplassene der. Frigjorte forretningslokaler og kontorer bygges om til hybler, leiligheter og fellesfunksjoner for unge, enslige og familier som ønsker bo sentralt. Boligproblemet i tettsteder løses langt på vei.

Samfunnets arbeidskraft er sysselsatt med industri, landbruk, fiske, helse og omsorg, utdanning, kultur og et nødvendig minimum av handel og administrasjon. Dette er et godt samfunn, robust mot verdensmarkedets ville svingninger.

Er proteksjonisme galt?

Så over til motforestillingene, først om proteksjonisme: *Handelshindringer mot import diskriminerer 3. verdens produksjon.*

Svar: Under 5% av Norges import kommer fra land i den tredje verden. Særavtaler kan inngås med land som har stort behov for å eksportere til Norge.

Handelshindringer vil føre til represalier fra andre industriland mot vår eksport.

Svar: Dette høres logisk ut. Men i praksis er det ikke slik. For det første: Hvis et land har eksportprodukter som andre trenger, og prisen er akseptabel, så vil landet få solgt sin eksport uansett. Japan fører en i praksis ekstremt proteksjonistisk politikk og får en del kjeft for det, men eksporterer likevel så det suser. Kina har en omfattende importbegrensningspolitikk (som riktignok er i ferd med å svekkes), likevel eksporterer Kina til hele verden. EF, inklusive Thatcher's Storbritannia (!) subsidierer sin egen skipsbyggingsindustri med 30%, og er dermed proteksjonister på dette feltet. Subsidiering og avgiftslettelse på egen produksjon er en metode for å sikre egen industri uten at det kan bevises at et land bryter f.eks. internasjonale frihandelsavtaler. Avtaler som Norge er tilsluttet i dag, men som vi bør reforhandle, evt. bryte ut av. Slik kan man bruke lang tid på, mens

politikken i Norge gradvis legges om. Hvis et land skjærer egen industri v.h.a. subsidier (eller avgiftslettelse), så er det umulig å si for utenforstående hvor grensa går mellom proteksjonisme og landets egen, suverent fastsatte skatte- og avgiftspolitik. Hvis man da ikke er så dum å bli med i EF, for da bestemmes alt slikt i Brussel... Videre: Skremslene om represalier framføres i Norge av eksportindustrien (og etterplapres dessverre av 90% av næringslivsjournalistene, og får dermed ufortjent autoritet). Men eksportindustrien er inhabil i alle debatter hvor den føler seg sjøl truet, jfr. det den sa om hvilke katastrofer eksporten ville måtte tåle hvis Ola og Kari ikke stemte Ja til EF i 1972. Frykten (innbilt eller ikke) for den minste reduksjon av egne fortjenestemuligheter gjør eksportindustrien og de politikere og media-mennesker som identifiserer seg med den, ute av stand til vurdere hva som er best for samfunnet som helhet.

Proteksjonisme er politisk reaksjonært. Vier for en verden uten grenser.

Svar: Dette er blande kortene. Åpne grenser når det gjelder mennesker og kultur er en god ting. Men utenrikshandel er noe helt annet. Regulert og planlagt import har ingenting med sjåvinisme gjøre, hvis man samtidig anerkjenner andre lands rett til styre sin økonomi på samme måte. Dette innebærer f.eks. å respektere at engelske arbeidere vil bygge skip som seiler under engelsk flagg.

Så til noen andre motforestillinger:

Det er urasjonelt produsere i små serier. Derfor bør vi ikke satse på produksjon av ting som vi kan importere fra store land som produserer i større serier.

For det første vil en regulert import beskytte hjemmemarkedet. Dette vil garantere en minste omsetning på det norske indre markedet for den enkelte bedrift, og gjøre det mulig for bedriften utnytte produksjonskapasiteten rasjonelt. For det andre er det ikke gitt at produkter ikke kan lages rasjonelt i små serier; dette strider produktivitetsforskerne om. Den nye fleksible teknologien med industriroboter gjør det lettere å produsere rasjonelt i små serier. Og store industriprosjekter hvor det produseres svært effektivt i andre land, f.eks. bilindustri, kan tenkes etablert slik i Norge: Det inngås en avtale om lisensproduksjon av et anerkjent utenlandsk merke. Deretter utvikles det gradvis en nasjonal produksjon og norsk ekspertise med utgangspunkt i et slikt anlegg.

«Sjølbergingsromantikk!»

Europabevegelsen ville kanskje heller sagt «nisselue-mentalitet». Mitt svar er at jeg ikke foreslår sjølberging. Men jeg foreslår at vi tar et langt skritt vekk fra den ekstreme eksport/importavhengighet som hersker nå. Mer presist sagt: Vi kan ha en allsidig import, men samtidig må vi ha egen produksjon av de fleste varesorter, og av noen varer bør vi sjøl produsere nesten alt det Norge for-

bruker. Jeg forutsetter også at norske bedrifter fortsatt skal eksportere, men de fleste vil ikke være så avhengige av eksport siden de har et sikkert hjemmemarked.

Det er tull lage sko i Norge. Det vil de uansett kunne gjøre billigere i Italia og Portugal!

Hvorfor det? Fordi skoene vokser bedre i varmen, som appelsiner? Ser vi bort fra klimaet, har disse landa ingen annen «fordel» overfor Norge enn lavere lønn, dårligere sosiale kår, og dermed lavere produksjonskostnader. Men skal dette være et argument for ikke lage sko i Norge? At vi kan sette bort arbeidet til kuliene i Portugal? Regelen må være at også vi lager ting som vi har forutsetninger for, og sko er klima- og ressursuavhengig. Men vi kan sjølsagt bygge ut en moderne og datastyrt skoproduksjon, og på den måten få ned kostnadene. I det hele tatt må oppskriften være å produsere det meste, men det siste i datateknikk og automatisering må tas i bruk over alt. Da vil man også kunne bygge ut allsidig industri uten at arbeidskraftbehovet blir en flaskehals!

Folk ønsker å velge i et stort vareutvalg, og de vil heller ikke tvinges til kjøpe bare norsk.

Jeg vil heller ikke nekte folk kjøpe utenlandsk. Men man kan subsidiere egne varer eller tollbelegge importvarer slik at det blir billigere å kjøpe norsk. Så får de enkle sjeler som likevel må ha utenlandsk av mer psykologiske grunner, kjøpe utenlandsk. Man vil også ha flere uavhengige norske produsenter i de fleste bransjer og dermed sikre en viss konkurranse og valgfrihet på den måten (trenger du Fischer og Kneissl ski når du kan velge mellom Landsem og Åsnes?). Forøvrig tror jeg en bevissthet kan bygges opp i befolkninga om kjøpe norsk. Praksis viser også at vi kan lage kvalitetsprodukter i Norge på høyde med det beste fra f.eks. Vest-Tyskland og Japan. Tendensen til manglende tro på egne muligheter i Norge skyldes i stor grad den tidligere nevnte husmannsånd-propaganda fra eksportindustrien og dens etterplaprer i mediene og politikken.

Store menneskelige ressurser

Det finnes ikke arbeidskraft. Folk vil jobbe på kontor og i butikk, ikke i industrien.

For det første henviser jeg til den tidligere nevnte arbeidskraftreserve på et par hundretusen folk. For det andre: En troverdig plan for allsidig utbygging av et produktivt Norge vil gjøre fagbevegelsen langt mer åpen for hurtig innføring av automatisert produksjon, og dermed vil arbeidskraftbehovet synke drastisk. For det tredje: Moderne industri kan gjøres attraktiv. Fleksible arbeidstidsordninger, automatisering av kjedelige eller helsefarlige arbeidsoperasjoner, videreutdanning i jobben (arbeideren blir ingeniør), jobbing i grupper, rent miljø — alt dette øker interessen for industriarbeid. Det er også min oppfatning at ungdommen egentlig er mer interessert i gjøre noe produktivt, framfor å flytte papir

i en bank eller selge baguetter på Aker Brygge. Her er det snakk om visjoner og optimisme: «Vi bygger landet» blir igjen en parole med mening! For unngå misforståelser: Når jeg snakker om «overføring av arbeidskraft» så mener jeg frivillig bytte av jobb fordi de nye jobbene er mer tiltrekkende enn de gamle. Dette må sjølsagt skje gradvis. Og uavhengig av hva den enkelte måtte ønske, så vil datateknologien uansett redusere behovet for arbeidskraft sterkt i kontor- og handelssektoren.

Du glemmer at din omlegging fører til et ekstra behov for arbeidskraft i andre sektorer p.g.a. ringvirkningene.

Nei, da. Det må f.eks. utdannes 1000-vis av ekstra førskolelærere, og det vil trenge langt flere bygningsarbeidere til bygge industrianlegg, barnehager, boliger. Men ut fra det jeg har sagt over om automatisering, skjult arbeidskraftreserve, frigjøring av arbeidskraft fra en oppsvulmet uproduktiv sektor, så skulle dette gå.

En langsiktig plan

Jeg vil til slutt markere at en slik plan som her er lagt fram bare vil kunne gjennomføres gradvis, over mange år. Men den angir en retning, og ville fra første stund bety noe for konkrete valg som samfunnet må gjøre her og nå. I følge en slik plan ville malmbasert produksjon ved Jernverket blitt opprettholdt og modernisert, med større vekt på videreforedling av stålprodukter. Skrapbasert produksjon ved Spigerverket ville blitt opprettholdt. STK ville blitt i Oslo og ny industri ville i stedet blitt lagt til Namsos. Utenlandske konsern som Nokia og ASEA ville ikke fått konsesjon til oppkjøp i Norge. På den andre sida ville Kværner, Hydro, Elkem og Norcem blitt nektet storstilt kapitaleksport: «Investert i Norge i samsvar med vår nasjonale industriplan, ellers tar samfunnet pengene inn som skatt og bruker de etter eget hode!» ■

VALGET

Industripolitisk program for Rød Valgallianse

Verdier kan bare skapes gjennom arbeid. Dette programmet dreier seg om meningsfylt arbeid for ledige hender i et annet og mer menneskelig Norge.

Norge er et av verdens mest importavhengige land. De som har makt i landet er bare opptatt av å legge forholdene til rette for de store eksportkonserner, slik at de kan tjene mest mulig, gjerne ved utflagging til andre land. Makthaverne hjelper også finanskapitalen med å investere pengene i utlandet i stedet for i Norge. Samtidig lar de utenlandske konserner få kjøpe opp norsk produksjon, også når dette betyr nedlegging etter at norske bedrifters kunnskaper og marked er overtatt av utenlandske kjøpere. De lar norsk produksjon av nyttige produkter til eget forbruk gå dukken. De ofrer også distrikts-Norge, natur og miljø, velferdsgoder, helsevesen, utdanning, offentlig forbruk på ordre fra eksportindustri og finanskapital. Et større og større B-lag i befolkninga for høre at de er for unge, for gamle, for lite effektive, for kravstore, bosatt på galt sted, med foreldet yrkeserfaring. Trygde og sosialbudsjetter svulmer fordi stadig flere settes utenfor. *Norge blir mer og mer dratt inn i den desperate internasjonale konkurransekampen på et marked som får stadig mindre kjøpekraft i forhold til verdens produksjonskapasitet. Denne ubalansen øker fordi landene kappes om å redusere sin egen befolknings kjøpekraft og offentlige velferd for å gi egen eksportindustri større fortjeneste.* Norge må komme seg ut av denne onde sirkelen. Dette programmet er en skisse av hvordan dette kan gjøres. Samlet bryter dette programmet rammene for det kapitalistiske samfunnet. Men hvis

presset nedenfra blir stort nok, kan noen av punktene gjennomføres nå. Programmet er, punkt for punkt:

1. Det må lages en oversikt over alt som importeres i dag, men som utmerket godt kunne produseres i Norge (unntakene er bare slikt som det er naturgitte forhold mot lage i Norge, f.eks. kaffe). Med Norges ekstremt store importavhengighet, kan det uten videre slås fast

at en delvis overgang til egen produksjon vil kunne sysselsette hver eneste arbeidsledige person og hvert eneste fra flyttingstruede tettsted i landet.

2. Oversikten må resultere i en nasjonal plan for hva vi skal ha egen produksjon av. Etableringer må så styres til de stedene som trenger arbeidsplasser mest, i samsvar med denne planen. Nedlegginger kan gjennomføres når det samtidig er etablert et tilsvarende antall arbeidsplasser på samme sted, og som passer for de som mister sin opprinnelige jobb, om nødvendig etter en omskolering.

3. Importvern (kvoter, avgifter på import, subsidier eller avgiftslettelser på egen produksjon, lovregler som favoriserer egen produksjon) må brukes slik at nye bedrifter kan vokse seg sterke gjennom sikker avsetning på hjemmemarkedet. Importvernet kan gjennomføres slik at det er vanskelig for andre land å klage på åpenbare brudd på gjeldende frihandelsavtaler (slike klager er forøvrig hykleri; de fleste land bryter frihandelsprinsipper hvis det passer dem). Løsninger må utarbeides for hvert enkelt produktområde.

4. Norge må fra nå av internasjonalt tale for at alle land skal ha rett til å beskytte sin egen produksjon, og at varebytte må baseres på gjensidig nytte, ikke på at et lands produksjon skal dø for at et annet lands produksjon skal vokse. Parolen om beskyttelse av egen produksjon må ledsages av tilsvarende respekt for andre lands rett til gjøre det samme. Unntak fra importvernet kan gjøres overfor u-land med særskilt behov for eksportinntekter. Dette kan gjøres i form av avtaler mellom Norge og u-land.

5. Siden nye arbeidsplasser i stor grad betyr økt produksjon for hjemmemarkedet, vil man ikke ha det samme sterke behovet for eksport for å finansiere import. Man kan være forsiktig med risikopregede eksporteventyr (overinvesteringer i turisme er et eksempel). Nyetablerte produksjonsbedrifter vil sjølsagt også bli oppmuntret til å eksportere. Men de vil ikke være så avhengige av et usikkert verdensmarked slik som nå, fordi de har et sikrere hjemmemarked.

6. Eksportindustrien bør i hovedsak konsentreres om de områder hvor vi har åpenbare fortrinn i Norge: Eks-empler er olje, elektrokjemisk og treforedlingsindustri, energi og kraftproduksjonsutstyr, fiske og fiskeoppdrett. Men slik satsing kan bare skje når strenge miljøkrav oppfylles. Samfunnet må legge forholdene til rette for mer videreføring innafor Norges tradisjonelle eksportområder.

7. Det må føres en strengere kvotebegrensning på fiske for å bygge opp igjen havets ressurser. Kvoter skal i hovedsak deles ut til kystfiskerne. Den fisk som tas opp skal føres i land i landsdelen hvor den fiskes. Det vil bli færre arbeidsplasser i fiskerinæringa. Men dette vil bli mer enn oppveid av den nasjonale industrireiseing som beskrives i dette programmet.

8. Annen eksportindustri, hvor Norge ikke har spesielle naturgitte fortrinn, vil risikere tape i konkurransen med land med lavere kostnadsnivå. I slike bedrifter må man modernisere produksjonen i stedet for flagge ut til lavkostland. Bedrifter kan også inngå lisensavtaler om å produsere varer i samarbeid med utenlandske firmaer. Slike avtaler kan etableres med statlig medvirkning. Hvis det likevel viser seg umulig å opprettholde produksjonen må bedriften søke finne andre typer produksjon på samme sted og med samme arbeidsstokk. Hvis de ansatte vil satse, men ledelsen vil legge ned, skal samfunnet gå inn og hjelpe de ansatte økonomisk og på annet vis med ta over bedriften.

9. Kraftige begrensninger på kapitaleksport; invester i Norge. Tilsvarende begrensninger på utenlandske oppkjøp i Norge, spesielt fra selskaper som kjøper opp for legge ned. Norske investeringer i utlandet eller utenlandske oppkjøp i Norge for å få markeds kontroll, erstattes av gjensidig nyttige samarbeidsavtaler mellom bedrifter i Norge og bedrifter i andre land.

10. Et rungende nei til EF! Medlemsskap gjør enhver nasjonal og planmessig økonomisk politikk umulig. Fri bevegelse av kapital (fri etableringsrett) og fritt varebytte med et minimum av beskyttelsestiltak vil rasere Norge som allsidig, produktivt og menneskelig samfunn.

11. Det må satses på videreutdanning av dagens arbeidere i datateknikk og automatisert produksjon. Storstilt opprusting av yrkesopplæringa, både med lærerpersonale og moderne utstyr. Satsing på skolen rent generelt.

12. Store investeringer må gjøres i moderne produksjonsutstyr, slik at produktene kan lages rimelig, og slik at allsidig industri kan bygges opp uten at arbeidskraftbehovet blir en flaskehals. Dette produksjonsutstyret må ikke bare være effektivt, men også miljøvennlig.

13. Det må satses mye på forskning og produktutvikling som gjør arbeid lettere, mat mer næringsrik og mindre skadelig, slik at folkehelsen bedres. Forskning skal ikke styres av kapitalinteresser.

14. Jernbane, veier, og telekommunikasjoner må bygges ut for å gjøre det mulig for bedrifter å overleve i

distriktene. Denne infrastrukturen må eies av samfunnet for at ikke snevre profittmotiv skal styre slik utbygging til bystrøk.

15. Statens store utenlandsformue må i stor grad brukes til finansiere deler av det ovennevnte utdannings- og moderniseringsprogram. Utlån til innkjøp av produksjonsutstyr fra utlandet er nødvendig for bygge opp en allsidig moderne norsk industri, og er en langt klokere anvendelse av statens formue enn å la den stå på konto i utenlandske banker.

16. Tiltak som gjør det vanskelig å fortsette den sykelige veksten i uproduktive næringer (handel, finans, privat tjenesteyting). Rasjonalisering av disse sektorene v.h.a. datateknologi. De gjenværende arbeidsplassene i handel og administrasjon vil sikres fordi omsetninga pr. bedrift vil øke. Frigjort arbeidskraft vil bli sysselsatt ved omskolering og overgang til mer nyttige virksomheter som industri, utdanning, helsevesen, omsorgsykker.

17. Omgjøring av frigjorte butikk og kontorarealer i pressområder til boliger for yngre og enslige, og til fellesfunksjoner for slike nye boligområder. Dette ville med et slag løse boligproblemene i tettstedene, prisene ville falle drastisk, og unge mennesker ville kunne bo uten å gå på sosialen.

18. Full sysselsetting av alle ledige hender, blant dem hjemmeverende kvinner, uføretrygdde som egentlig er skjulte arbeidsledige, skoletrøtt ungdom som egentlig vil jobbe — vil nå bli mulig, fordi bedriftene ikke må skjele så desperat til kravet om maksimal fortjeneste. Bedriftenes plass i en nasjonal industriplan, med sikker omsetning og en rimelig beskyttelse mot omverdenen, gjør at de kan vise en viss romslighet overfor ansatte som ikke er super-produsenter hele tida. Menneskelige og sosiale hensyn kan i større grad komme inn i hver enkelt bedrift. Det blir mulig for alle være med skape noe.

19. Norskeide bedrifter som i stor grad før solgt det de produserer i Norge, og som dessuten ikke må konkurrere på like vilkår med tilsvarende bedrifter i lavkostland, gjør det mulig å ta skikkelige miljøhensyn uten at kostnadene knekker bedriften.

20. Tilsynelatende vil det være urasjonelt å produsere varer sjøl som kan importeres billig fra internasjonale storprodusenter. Men full utnyttning av alle ledige hender vil gjøre Norge effektivt. De materielle verdier vi ikke lenger bytter til oss ved bare å satse på eksport, blir mer enn oppveid av de materielle verdier vi skaper sjøl her i landet. Videre vil full sysselsetting der folk bor, redusere samfunnets trygde- helse- og sosiale kostnader betraktelig. Resultatet blir økt samfunnsmessig overskudd som gir rom til sette av en større del av samfunnets arbeidskraft til helse, omsorg og utdanning. Sysselsettinga her vil vokse kraftig, og erstatte den tidligere syke veksten i handel og administrasjon.

21. Produktiviteten i dette alternative industri-Norge vil gjøre det mulig innføre 6 timers normal-arbeidsdag tidlig. ■

NYHETER OG SYNSPUNKTER

Nytt om kvinneforskning nr. 1/88 finner vi en morsom artikkel av «heksa» Jone Salomonsen, NAVF-stipendiat ved Teologisk Fakultet, Universitetet i Oslo. Salomonsen gir oss et innblikk i den feministiske delen av den amerikanske gudinnekulten. Vi får også en presentasjon av superheksa Starhawk, som med sin «*The Spiral dance — A Rebirth of the Ancient Religion of the Great Goodess*» har gitt støtet til minst 1000 heksesirkler i USA.

Av Helga Moss

Feministiske hekser i religionskorstog

Heksene går hardt ut mot dogmatismen i patriarkalske religioner, og hevder at religion ikke bør forstås som bekjennelse til en tros lære. Dogmatismen vil skille løgn fra sannhet og kreve tilslutning til sannheten, ifølge Salomonsen. Heksene legger erfaringen av det åndelige, ikke troen på det, til grunn for religionsbegrepet. Mennesket skaper sin egen religion ved å tilrettelegge for, og tolke sine åndelige erfaringer. I heksekulten blir derfor poesi og metaforisk tale sentralt.

Opp mot sermonien setter heksene *ritualet*. I ritualet oppheves grensene mellom det synlige og usynlige, mellom individ og kollektiv. I rommet som da oppstår kan det uutsigelige erfares. Det guddommelige kan nemlig ikke beskrives med ord, da enhver gudserfaring er førspråklig. Heksenes ritualer er et sted der deltagerne kan oppleve den ekstase og enhetsfølelse som i vårt samfunn kun tillates i samleiet mellom det som kalles kvinne og det som kalles mann, og i orgasmen, sier Salomonsen.

Ifølge heksenes politiske syn er kvinneundertrykking, rasisme, naturødeleggelser og økonomisk utbytting noe

vi må leve med så lenge den vestlige kulturs religiøse fundament ikke endres. Både kristendom, jødedom og islam betraktes som grunnleggende misogyne (kvinnehatende) religioner. Heksenes strategi er ikke å avskaffe religionen, men å skape en alternativ ikke-patriarkalsk religion som kan være kimen til en post-kristen kultur her og nå.

I kristendommen er guddommen fjernet fra verden og gjort til en transcendent virkelighet utenfor det skapte, ifølge Starhawks tenkning. Siden det er en viktig egen-skap ved gud å representere den høyeste verdi, «fjernes verdien både fra verden, naturen og menneskene, og skaper følelsen av fremmedhet. Når Gud ikke lenger er manifestert i verden, mister naturen sin hellighet, den avsakraliseres. I en natur som er uten ånd, blir skog og trær kun tømmer, definert ut fra menneskelig bytteverdi. Å skille det guddommelige fra naturen åpner for en holdning der naturen oppfattes som en død maskin som kan manipuleres uten kjennskap til dens indre organiske liv.... Den patriarkalske ateismen som for eksempel for-

Farvel til «store far»?

Ute i verden snakkes det mye om Gorbie nå mot slutten av 80-åra. For noen er han frelser, for andre en dyktig posør, for atter andre en ny representant for det gamle herreveldet i ny frakk.

Hjemme hos oss snakkes det mest om *Orbie*. Han dukket opp i stua vår på en av århundrets varmeste vinterkvelder. *Only the Lonely* sang han med sin unge og smektende stemme. Den nesten 60-års gamle rockeren er det heteste som har hendt i kassettspilleren her i huset siden *Michael Jackson*, *Tanita* og *Prince*. Sistnevnte er det mamman som har brakt inn i huset som favoritt.

— Ærlig bannan, digger dere den *Harry-musikken* der? spør hun indignert når de håpefulle vil prioritere *Orbie* framfor *L.A.* Utrykket framstår i all håpløse begredelighet når det nå skal forklares i 1989:

— *Harry-musikk* — det er....æh.... sånn musikk som er gammeldags, sånn derre musikk som gutter i lusekofte og sleik liker...???...

Disser ordene påkaller definitivt ikke den helt store skamfølelsen hos dagens nesten-tenåringer og vi forstår endelig at opplysningstia avgjort er forbi. Ideen om at alt blir bedre og bedre er vel den eneste tanken vi nå med sikkerhet kan si er passé. *Mamma* har fått en ny betydning i vår familie etter *Orbie*: hun som kan lære oss å swinge. Så svinger vi oss da, etter *Pretty Baby* og *Candy Man*. Og mamman kan endelig trygt åpne sine ører og sitt hjerte for Roy Orbison; to ganger *Ten Years After*, minst.

Nå er alle tilgjengelige *Orbie*-kassetter innkjøpt, og brukes ved alle anledninger; fra køyemusikk til landeveiskjø-

ring. Hver og en velger sine favoritter, og sammen puger vi tekster:

*In dreams we do so many things,
We set aside the rules we know,
And fly above the world so high,
In great and shining rings.*

*If only we could always live in dreams
If only we could make of life what
in dreams
it seems....*

...synger vi i kor mens Ladan yter sitt beste på motorveien. Får vi tid og penger, skal vi helt til Baltikum. Til søsterfolkene i sør som takket være Gorbie har fått åpnet sine dører mot Europa. Og Historien med dem. Og *Orbie* synger videre:

*....But in the real world,
we must say real goodbyes.*

Det kan være forståelig, om enn utilgivelig, å miste bakkekontakten når man har klart å gjennomføre verdens første sosialistiske revolusjon. Å fortsette å sveve rundt i den høye himmel i 1989 er bare latterlig. Det er på tide å ta farvel.

■
Smula

kynnes i marxismen og psykoanalysen, er ifølge Starhawk kun en sekularisert utgave av kristendommen.»

Når guden blir forbundet med sannheten, og guden står overfor mennesket blir følgelig sannheten utilgjengelig via umiddelbar menneskelig erfaring; via kropp, sanser og intuisjon, sier Salomonsen/Starhawk. Sannheten tilhører noen få utvalgte menn og kan bare formidles til alle oss andre via Ordet. «Kvaliteten på den åpenbare sannheten er at den kun har en kilde og ett innhold. Den transcendent kristne gud må derfor være en monoteistisk gud som utsier en enhetlig dogmatikk...

Denne tenkemåten preger også kunnskapsproduksjon i vår kultur, ikke minst politikken.... Troen på at sannhetens enhet er vel forvart hos Gud skaper fundamentalister som bevarer enheten ved å rense ut kjettere og erklære krig mot løgnen. Krigen mellom sannheten og løgnen er en krig mellom det gode og det onde, lyset og mørket, kulturen og naturen, sjelen og kroppen, gud og djevel - og mann og kvinne. Målet er å utradere det and-

re.» Ifølge Starhawk er både kvinneundertrykking og rasisme et resultat av denne tankegangen.

Salomonsen (som forøvrig tar avstand fra Bente Møllers budskap, som hun hevder er et «ulykkelig kjærlighetsbrev til mannen», og at Müller «frir i mannens egen tankedrakt») har tro på at «studiet av feministisk mystiekultur på sikt vil bidra til å utvikle feministisk teori.»

Det ville være fåfengt å undersøke at Salomonsen/Starhawk representerer en mildt sagt idealistisk patriarkats- og religionskritikk. Den er imidlertid både logisk og høyst skarpsindig i å avsløre herredømmetknningens mekanismer. Vi har ikke særlig tro på nytten av å beholde religionsbegrepet. Men det kan være gøyalt å tenke sånn: Hvem er mest overtruisk, pygmeen som anser skogen han/hun bor i for å være en slags mor/far/elsker(inne)/venn(inne) som tar hånd om menneskene, eller den moderne kapitalisten eller utviklingseksperter som tror at skogen er til for å hugges, ferdig med det? ■

Neste nr:

**Arne Næss og Pål Steigan
om miljøkampen**

Korporativisme på norsk

Profitt systemet

Retur: Røde Fane, Gøteborggt. 8, 0556 OSLO 5